

תוכן הענינים

תירוץ קושיית הרמב"ן, מה טעם אמר הקב"ה לאברהם אבינו לך וגו' והבטיחו טובה שלא היתה כמוהו בעולם, בלי שהקדים הכתוב לפרש צדקתו..... א

מאמר לך לך נאמר מהשי"ת לכל האנשים תמיד, וזה השבח בעצמו שרק אברהם אבינו שמע וקיבל \ כיון שקיום כל העולם הוא בעבור אברהם אבינו, לא שייד לתלות הדבר בזכות מעשיו, כי קיום העולם הוא הקב"ה, רק שזכה אברהם אבינו להיות הגורם \ עיקר בחירת הקב"ה באברהם אבינו הוא בזכות מה שעשה אח"כ וזכות בני' היוצאים ממנו, ולא שייד לתלות במעשיו הקודמים

ב' בחינות בשמיעה, השמיעה הראשונה שמשמיע הקב"ה לאדם היא רק כדי ללמדו הכנעה, שיבין שיש דברים למעלה מהשגתו, והשמיעה השניה שייכת רק לבני ישראל שיכולים לבטל כל השמיעה אליו יתברך..... ג

כשהקב"ה משמיע ומאיר הארה לאדם, צריך להבין שהוא עיקר הכל ולהניח כל הרגשות אחרים, ועי"ז יזכה לשמוע האמת \ השי"ת הראה לאברהם שנכון יותר שיהיו בני' אומה נבחרת להקב"ה על צד היותר טוב, מאשר שכל העולם יהיו מיוחדין אליו יתברך \ הקב"ה ברא כמה דברים שכל קיומם הוא הביטול, שיבטל אותם האדם ויתרחק מהם \ כלל גדול בפרט איש ישראל, שא"א להיות בפעם אחד כראוי, ועי"ז איזה הנהגה ומדה טובה יוכל לתקן כל מדותיו \ עבודת האומות היא לגרמייהו, ובני' הם להיפוך, לא לתקן עצמם, וכל מה שרוצים להשיג כדי להכניע עצמם להקב"ה

בירה דולקת שראה אברהם אבינו, הוא רצון הקב"ה שתהיה הבירה דולקת ומתבטלת, וכן עיקר תקון האדם הוא כפי מה ששוכח הבלי העולם וזוכר שנשתלח לעשות שליחותו, והזכירה והשכחה הם בחינת זכור ושמור, שהם מצות עשה ולא תעשה, ושבת בא ללמד על הכלל כולו..... ו

עיקר תקון האדם כפי מה ששוכח הבלי העולם וזוכר שנשתלח בעולם הזה לעשות שליחותו \ זכירה ושכחה הנ"ל הם בחינת זכור ושמור, שהם מצות עשה ולא תעשה, ובשבת ששוכחים מלאכה בבחינת שכחה מעוה"ז, זוכים לנשמה יתירה זכירה ודביקות בעולם הבא, וללמד על הכלל כולו יצא \ העולם הזה נברא רק כדי לשכוח ולבטל הבלי העולם, וזה קיום העולם

בירה דולקת היא העולם הזה הטבעי, המכלה כל מה שנכנס בה ולא ניכר הנקודה חיות שבה נבראו, לכן הקב"ה מחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית, והאדם צריך לחפש זאת ההתחדשות, והאדם נקרא מהלך, שכל שעומד בלי התחדשות מיד הטבע שולטת בו, אפילו בתורה ומצוות..... ז

האדם נקרא מהלך שצריך תמיד לילך ממדריגה למדריגה, ואפילו בתורה ומצוות

תוכן הענינים

הרגל נעשה טבע ושוכח הפנימיות \ כל מה שנכנס בעולם הזה, נטבע בטבע המכלה את הכל, לכן הקב"ה מחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית, ועל האדם לחפש זאת ההתחדשות \ לכן נקרא האדם מהלך, שכל שעומד בלי התחדשות מיד הטבע שולטת בו, אבל המלאכים שאינם תוך הטבע, נקראים עומדים

בשמונה עשרה תקנו אבות ואחר כך גבורות, כי האבות השרישו בנפשותינו והמשיכו אלקותו יתברך, וזה פועל יותר ממה שהאדם יכול להתקרב מצד התבוננות בעצמו בגבורות ה'.....ט

האבות המשיכו אלקותו יתברך לכל זרעם, ומצד זה יכולים בני להתקרב בתפלה לקב"ה \ כל אחד צריך למצוא אלקותו יתברך מצד עצמו ע"י התבוננות בדעתו גבורת הקב"ה כפי יכולתו, וגם מצד שהשרישו אבותינו הקדושים בנפשותינו, ויותר פועל מעשה אבות ממה שיכולים להתבונן בעצמו

אברהם אבינו התחיל ללכת לארץ כנען מעצמו, וכשנאמר לו לך עזב כל הטעמים שלו והלך רק מחמת ציווי הקב"ה, היפוך מכל אדם שהיה מתגאה בעצמו לומר שיפה השכיל.....י

אף שמסירות נפשו של הרן לא היה בשלימות ולכן נשרף, אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, וזכה לוט בנו להיות עם אברהם אבינו ושיצא ממנו דוד ומשיח.....יא

אברהם אבינו והאבות הם הכנה לגלות ולגאולה, שבזכותם יש לנו תקומה בגלות, והם מגינים עלינו בגלותינו, וכשאנחנו בחרים בדרכיהם זכותם מסייע לנו לעבודת ה' ולהצילנו בגלות ולזכות לגאולה.....יב

לולי זכות האבות לא היה לנו תקומה בגלות, ומכש"כ שלא היינו ראויים לגאולה \ אברהם אבינו מוכן לבני להגין עליהם מרודפיהם בכל מקומות מושבותיהם \ כשאנו בחרים בדרכי אבותינו, שחפצים לקבל אלקותו כי הכנת אבותינו, זכותם מסייע לנו לעבודת ה' ולהצילנו מהגלות

ביאור מה שלא נברא האדם מהול, ולמה ניתנה מצוה זו באבר זה שבו כח ההשפעה והתולדות של האדם, וטעם שנקרא ברית.....יג

זה באמת השלימות, מה שאדם מחסר את עצמו כדי להיבטל להשי"ת \ כל מה שאדם מחסר גופו בעבור כבוד הבורא, אינו חסר עי"ז והוא השלימות \ שלימות המילה היא ע"י שאדם עושה זאת בעצמו בעבור הבורא, ולא היה שייך להבראות כך

פרשת לך לך

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמְלוֹלֶתְךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָרָאָךְ. וְאָעֲשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל וְאֶבְרַכְךָ וְאֶנְדְּלָה שְׁמֶךָ וְגו' (יב, א ב).

כתב הרמב"ן (פסוק ב): וְהִנֵּה זֹאת הַפְּרָשָׁה לֹא בְּאֶרֶה כֹּל הָעֵנָן, כִּי מָה פָּעַם שִׁיֹּאמֶר לוֹ תִּקְבֶּה עֲזוֹב אֶרְצְךָ וְאִי־יִכַּח עֲפָה, מִזְכָּה שְׁלֹא הִתְהַה כְּמוֹהוּ בְּעוֹלָם, מִבְּלִי שִׁיקְרִים שֶׁהִיא אֶבְרָהֶם עוֹבֵד אֱלֹהִים אוֹ צָדִיק תָּמִים כו"א.

רמב"ן הקשה שֶׁנֶּאֱמַר לֵךְ לֵךְ בְּלִי שְׂנֹזֶפֶר מְקוֹדֵם חֵיבָתוֹ. וּבְזוֹה"ק נִרְאֶה כִּי זֶה עֲצָמוֹ הַשֵּׁבַח שֶׁשָּׁמַע זֶה הַמֵּאֱמָר לֵךְ לֵךְ שֶׁנֶּאֱמַר מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְכֹל הָאֲנָשִׁים תְּמִיד, כְּמוֹ שֶׁאֵיִתָּא וַיִּלְאִינֹן דְּשִׁינְתָא בְּחוֹרֵיהוֹן, וְאַבְרָהֶם אָבִינוּ ע"ה שָׁמַע וְקִיבֵל, וּמִמִּילָא נִקְרָא רַק הַדִּיבּוּר אֵלָיו, כִּי הֵלֵא לֹא נִמְצָא מִיּוֹחַד לְשִׁמוּעַ רַק הוּא, אָבֵל בְּיָדָאֵי זֶה הַשֵּׁבַח בְּעֲצָמוֹ, שֶׁהִיא מוֹכֵן לְקַבֵּל הַמֵּאֱמָר: (תרל"ב ג)

הַרְמְב"ן ז"ל הִקְשָׁה לָמָּה לֹא נִזְכַּר מְקוֹדֵם בְּפָסוּק צִדְקַת אֶבְרָהֶם אָבִינוּ ע"ה, רַק לֵךְ לֵךְ כו'. וְנִרְאֶה, כִּי לְבַעֲבוּר אֶבְרָהֶם אָבִינוּ ע"ה הִיא קִיּוּם כֹּל הָעוֹלָם, כְּמֵאֱמָר

מצדקה (ישעיה מו, יב), שמעו אלי אבירי לב, כמה תקיפין לבייהו דחייבא, דחמאן שבילי וארחי דאורייתא ולא מסתכלן בהו, ולבייהו תקיפין דלא מהדרין בתיובתא לגבי מריהון, ואקרון אבירי לב כו'. וראה מתוק מדבש: רבי אבא פתח ואמר לבאר הטעם על מה זכה אברהם יותר מכל בני דורו שאמר לו הקב"ה לך לך וגו'.

ג. ראה זוה"ק שם עז, א: כמה אית לון לבני נשא לאסתכלא בפולחנא דקב"ה, דהא כל בני נשא לא ידעי ולא מסתכלי על מה קאים עלמא, ואינון על מה קיימין... ווי לאנון דניימי שנתא בחוריהון, לא ידעי ולא מסתכלאן, [אוי להם להישנים והשינה בנקבי עיניהם, ר"ל שישנים בתרדמת הזמן, שאינם יודעים ואינם מתבוננים].

א. וראה שם שמתרין: אבל הטעם, מפני שעשו אנשי אור כשדים עמו רעות רבות על אמונתו בהקב"ה, והוא ברח מהם ללכת ארצה כנען ונתעכב בחון, אמר לו לעזוב גם אלו ולעשות כאשר חשב מתחלה, שתהיה עבודתו לו וקריאת בני האדם לשם ה' בארץ הנבחרת, ושם יגדל שמו ויתברכו בו הגוים ההם, לא כאשר עשו עמו באור כשדים שהיו מבזין ומקללים אותו, ושמם אותו בבור או בכבשן האש. ואמר לו שיברך מברכיו ואם יחיד מקללו יואר, וזה טעם הפרשה. אבל התורה לא תרצה להאריך בדעות עובדי עבודה זרה ולפרש הענין שהיה בינו ובין הכשדים באמונה כו'.

ב. ראה זוה"ק לך עו, ב: לך לך מארצך וגו' (יב, א), רבי אבא פתח ואמר, שמעו אלי אבירי לב הרחוקים

(ב"ר יב, ט) בְּהִפְרָאם (ב, ד), בְּאַבְרָהָם כו', לְכֵן לֹא שִׁיַּיִן לְתִלּוֹת הַדָּבָר בְּזָכוֹת מַעֲשָׂיו, כִּי וְדָאֵי קִיּוּם הַעוֹלָם הוּא הַקְּבָ"ה, רַק שְׂזָכָה אַבְרָהָם אֲבִינוּ ע"ה לְהִיּוֹת הוּא הַגּוֹרֵם, אֵף עַל פִּי כֵּן הַכֹּל בַּעֲזַרַת הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךָ, וְהִבֵּן זֶה. וְכַמְדוּמָה לִי שֶׁכָּתוּב זֶה אוֹ כְּדוּמָה לְזֶה בְּסִפְרֵי מִהַר"ל ז"ל:¹

(תרל"ז ה)

עֵינַי בְּרַמְבַּ"ן שֶׁהִקְשָׁה לָמָּה לֹא הִקְדִּים הַכְּתוּב שְׁהִיָּה אַבְרָהָם צַדִּיק כְּמוֹ כְּנָח. אָבֵל
אֵין זֶה קוּשְׁיָא, כִּי עֵיקַר שְׁלִימוֹת אַבְרָהָם אֲבִינוּ ע"ה הִיָּה אַחַר כֵּן, שֶׁנִּשְׁתַּנָּה

ור"ל לא בשביל שום צדקות בחר באברהם ובזרעו, רק שבחר באברהם ובזרעו מצד עצמם, ולא בשביל דבר שהיה אפשר לומר שכאשר בטל אותו דבר בטלה האהבה. וראה עוד דרוש לשבת הגדול עמ' רה.

וראה נצח ישראל פרק יא עמ' סח: ואם באולי יאמר שמצאנו שהדביקות הזה [שבין הקב"ה לישראל] היה לו תוספת וחסרון לפי המעשים, וכך אפשר שיוסר הדביקות לגמרי. בודאי דבר זה אפשר לומר אצל נח ואדם, שלפי שלא היה הדביקות רק פרטי לנח בלבד, כאשר ישתנו הפרטים ישתנה הדביקות גם כן. אבל האבות שלא היה הבטחתם פרטי, רק כללי... ודבר זה נקרא דביקות כללי, דהיינו כלל האומה, ואין שנוי בכללי, רק השנוי הוא בפרט. ולפיכך אף על גב שיתוסף ויגרע הדביקות לפי המקבלים, מכל מקום נמצא עצם הדביקות הכללי עומד. לכן דביקות הזה אין לו שנוי אף בגלות, כי לא שייך השתנות על ידי חטא, כי אם שיגיע לפרטים השינוי, אבל לא יגיע שנוי לכללים. ולהורות לך כי לא היה התחלת הדביקות מצד הפרט, רק הדביקות הזה דביקות כללי, לא דביקות פרטי, לכן כאשר בחר השם יתברך מתחלה באברהם והוציאו מאור כשדים לתת לו הארץ, כתיב ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך אל הארץ אשר אראך, והקשה הר"ם ז"ל, שתימה הוא שלא זכר הכתוב קודם זה שהיה אברהם צדיק ולכן נגלה עליו... אבל לפי הדברים אשר אמרנו לך לא יקשה כלל, כי אצל נח לא היה רק בחירה פרטי, והבחירה הפרטית הוא לפי מה שהוא, והכל הוא לפי מעשה צדקות שלו, אבל באברהם לא היה בחירה פרטית, רק באומה הישראלית שהם זרעו, שהרי כתיב באותה בחירה (יב ב) ואעשה אותך לגוי גדול, וזה בחירה כללית, ובחירה כמו זאת אין תולה במעשה כלל, ולא בחטא כו'.

ד. ז"ל המדרש: אמר ר' יהושע בן קרחה, בהבראם (ב, ד), באברהם, בזכותו של אברהם.

ה. [ראה נח שנה זו ב: כי מי שרוצה לקבל העול עבודה בכל כח, השי"ת עוזר לו אשר יוכל מעצמו לקיים הכל, אף כי גם הוא בעזר הבורא, אבל העזר באופן שיעשה מעצמו, כי השי"ת כל יכול. הובא בגליון מאמרי שפת אמת נח עמ' ד].

ו. ראה דרך חיים אבות פרק ה משנה יז עמ' רסב: ויש לומר גם כן כי מה שאמר (אבות פ"ה מט"ז) כל אהבה שאינה תלויה בדבר אינה בטילה לעולם, בא להודיע תקנות ובטחון ישראל בגלות, שאי אפשר שתהיה האהבה בטילה לעולם, שהרי האהבה שהשי"ת אהב ישראל לא היתה תלויה בדבר כלל, ומאחר שאין האהבה תלויה בדבר אין האהבה בטילה. ודבר זה נראה כי הכתוב אומר (יב, א) ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וגו', והקשה הרמב"ן ז"ל בפירושו החומש כי לא ספר הכתוב מעלת אברהם וצדקותו שבשביל אותו צדקות הגיע אליו הדבור ואמר לך לך מארצך וגו', וראוי היה שיקדים תחלה מעלת אברהם וצדקותו, אבל שיאמר לך לך וגו' ולא הזכיר עדיין מעלת אברהם וצדקותו הוא דבר חסר, כי למה נגלה אליו הדבור ועדיין לא ידענו מעלתו. והנה תראה כי נגלה הדבור לנח וכתב לפני זה (ו, ה) ונח מצא חן בעיני ה', ואחר כך כתב שנגלה אליו הדבור, ואצל אברהם שהיה אפשר לספר עליו צדקות הרבה למה לא כתב לפני זה צדקותו. ופירשנו הטעם, כי אברהם הוא ראש יחוסינו ובו היה הבחירה אשר בחר השי"ת בישראל, כדכתיב (נחמיה ט, ז) אתה האלקים אשר בחרת באברם וגו', ואם כתב תחילה צדקות אברהם, היה עולה על דעת אדם שבביל צדקות אברהם בחר בו ובזרעו אחריו, והיה אהבה תלויה בדבר, הוא הצדקות, ועכשיו שבניו אינם צדיקים בטלה האהבה, אבל עתה שלא הקדים לומר צדקות אברהם,

להיות נימול ונעשה בְּרִיָּה תְּדֹשָׁה, כְּדַכְתִּיב וְאֶעֱשֶׂה, עֵינַי שֶׁם בְּמִדְרָשׁ (ב"ר לט, יא)!.
 והלא צָוָהוּ לָךְ לָךְ כּו', שֶׁהוֹרָה לוֹ דֶּרֶךְ תְּדֹשׁ לְגַמְרִי, וְאֵיךְ יִתְּלֶה הַכְּתוּב כִּחוֹ שֶׁל
 אֲבָרְהָם אָבִינוּ ע"ה בְּמַעֲשָׂיו הַקּוֹדְמִים. אַךְ זֶה אֱמֶת, עַל יְדֵי שֶׁהִיָּה לוֹ אֶהְבֶּה רַבָּה
 אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, זָכָה לְהַמְשִׁיךְ דֶּרֶךְ תְּדֹשׁ לְעוֹלָם, אֲבָל עֵיקַר בְּחִירַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בּוֹ
 בְּזָכוֹת מֶה שֶׁעָשָׂה אַחַר כֵּן, וְזָכוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַיּוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ:

(תרמ"ח ב)

וַיֹּאמֶר ה' אֵל אֲבָרְהָם לָךְ לָךְ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ
 (יב, א).

במדורש רבה (לט, א): וַיֹּאמֶר ה' אֵל אֲבָרְהָם לָךְ לָךְ מֵאַרְצְךָ וּגו', רַבִּי יִצְחָק פְּתַח,
 שְׁמַעֲנִי בַת וְרָאִי וְהִטִּי אֲזַנְךָ וְשִׁכְחִי עִמָּךְ וּבֵית אָבִיךָ, [וַיִּתְּאוּ הַמַּלְאָךְ יִפְגֹּךְ כִּי הוּא
 אֲרִינְיָה וְהִשְׁתַּחֲוִי לוֹ] (תהלים מה, יא יב). אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִשָּׁל לְאַחַד שֶׁהָיָה עוֹבֵר
 מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וְרָאָה בִּירְחָה אַחַת דּוֹלְקָתָה, אָמַר תֹּאמַר שֶׁהַבִּירְחָה הַזֹּאת בְּלֹא מְנַהִיג,
 הַצֵּינַי עָלָיו בְּעַל הַבִּירְחָה, אָמַר לוֹ אֲנִי הוּא בְּעַל הַבִּירְחָה. כִּךָ לְפִי שֶׁהָיָה אָבִינוּ
 אֲבָרְהָם אוֹמֵר תֹּאמַר שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא מְנַהִיג, הַצֵּינַי עָלָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי הוּא בְּעַל הָעוֹלָם. וַיִּתְּאוּ הַמַּלְאָךְ יִפְגֹּךְ, לְיִשׁוּתְךָ בְּעוֹלָם, וְהִשְׁתַּחֲוִי לוֹ,
 הוּוֹי וַיֹּאמֶר ה' אֵל אֲבָרְהָם.

בְּמִדְרָשׁ שְׁמַעֲנִי בַת וְרָאִי וְהִטִּי אֲזַנְךָ כּו', בִּירְחָה דּוֹלְקָתָה כּו'. דְּקָשָׁה מֵאֵי הִטִּי אֲזַנְךָ
 אַחַר שֶׁנֶּאֱמַר שְׁמַעֲנִי, וּמוֹכַח שֵׁישׁ ב' בְּחִינּוֹת שְׁמִיעָה, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב (דברים יא,
 יג) שְׁמוֹעַ תִּשְׁמָעוּ, כִּי בְּתַחֲלִילָה הַקִּבְ"ה מְשַׁמֵּיעַ לְאָדָם מְעַט הָאָרֶה כְּשֶׁמִּיַּגֵּעַ עֲצָמוֹ
 לְבוֹא אֶל הָאֱמֶת, אַחַר כֵּן צָרִיכִין לְהַשְׁגִּיחַ בְּעֵינַי הַשָּׂכֵל עַל זֶה הַהֲרַגְשׁ, וְלְהַכִּיין כִּי
 הוּא עֵיקַר הַכֹּל, וְלְהַנִּיחַ כֹּל הַהֲרַגְשׁוֹת אַחֲרֵיהֶם, וְזֶהוּ שְׁמַעֲנִי וְרָאִי וְהִטִּי אֲזַנְךָ, פִּירוּשׁ,
 כֹּל כַּח הַשְׁמִיעָה, שְׁלֹא יִהְיֶה נִשְׁמָע לוֹ שׁוֹם דְּבָר אַחַר כָּלָל, וְעַל יְדֵי זֶה יִזְכֶּה לְשִׁמוֹעַ

ז. ז"ל המדרש: ואעשך לגוי גדול (יב, ב), אמר רבי
 ברכיה אתנך ואשמך אין כתיב כאן, אלא 'ואעשך',
 משאני עושה אותך בריה חדשה את פרה ורבה. וברש"י
 שם: ממה שאני בורא אותך בריה חדשה, שאתה נימול,
 את פרה ורבה.
 וראה סוף תרנ"ב: ואחר המילה נעשה אברהם אבינו

ז. ז"ל המדרש: ואעשך לגוי גדול (יב, ב), אמר רבי
 ברכיה אתנך ואשמך אין כתיב כאן, אלא 'ואעשך',
 משאני עושה אותך בריה חדשה את פרה ורבה. וברש"י
 שם: ממה שאני בורא אותך בריה חדשה, שאתה נימול,
 את פרה ורבה.
 וראה סוף תרנ"ב: ואחר המילה נעשה אברהם אבינו

הָאִמָּת, פִּי מָה שֶׁהִקְבִּי"ה מְשַׁמֵּעַ בְּתַחֲלָה, הוּא רַק פְּדִי לְלַמּוּד הַכְּנַעַה, שֶׁיְבִינן הָאָדָם שִׁישׁ דְּבַר לְשִׁמוּעַ לְמַעֲלָה מִהִשְׁגָּתוֹ, וְיָבֹא לְבִטֵּל עֲצָמוֹ וְיִזְכֶּה לְשִׁמְיעָהּ.¹

וְהִנֵּה אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה הָיָה חֲפִץ מְאֹד לְהַטוֹת כָּל הַבְּרֹאִים אֵלָיו יִתְבַּרְךָ, וְהֵשֵׁם יִתְבַּרְךָ אָמַר לוֹ (יב, א-ג) לֵךְ לֵךְ [מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ] כּו', וְאַעֲשֶׂךָ לְגֹי גְדוֹל כּו', וְאַבְרָהָהּ מְבָרְכִיךָ [וּמְקַלְלֶךָ אָאֹר] כּו', וְאַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה הָיָה סוֹבֵר פִּי נְכוּן יוֹתֵר לְהִיּוֹת כָּל הָעוֹלָם מִיּוֹחֲדִין אֵלָיו יִתְבַּרְךָ וְלֹא יִהְיוּ מִתְנַגְּדִים כְּלָל, וְהֵשֵׁם יִתְבַּרְךָ הִרְאָה לוֹ פִּי נְכוּן יוֹתֵר לְהִיּוֹת אוֹמֵה נִבְחָרָת לוֹ יִתְבַּרְךָ עַל צַד הַיּוֹתֵר טוֹב, וְיִהְיוּ מְבָרְכִים וּמְקַלְלִים, וְהָאוֹמֵה הִישְׁרָאֵלִית יִגְבְּרוּ הַכֹּל.

וְזֶה עֲצָמוֹ עֲנִין הַבִּירָה דוֹלְקָת, שֶׁשֶׁכֶּל הַפְּשׁוּט מוֹרָה שָׁאִין שׁוֹם דְּבַר שְׁלֹא יִהְיֶה לוֹ קִיּוֹם, וְלִכֵּן הָיָה סוֹבֵר אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה שִׁישׁ לְהַטוֹת כָּל הַנִּבְרָאִים וְכָל הַחִיצוֹנִיּוֹת אֵלָיו יִתְבַּרְךָ, שְׁלֹא יִהְיֶה נִפְסָד שׁוֹם בְּרִיָּה. וְהֵשֵׁם יִתְבַּרְךָ הִרְאָהוּ פִּי אֲנִי בַעַל הַבִּירָה, וְכֵן רְצוֹנוֹ יִתְבַּרְךָ, שֶׁבְּרָא פִּמָּה דְּבָרִים שֶׁכָּל קִיּוּמָם הוּא הַבִּיטוּל, שֶׁיְבִטֵּל אוֹתָם הָאָדָם וְיִתְרַחֵק מֵהֶם. וְזֶהוּ יָדָּהּ [מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ] כּו', וְשִׁכְחִי עִמּוֹ [וּבֵית אָבִיךָ] כּו', פִּי הוּא אֲדוֹנִיָּה, שֶׁמִּזֶּה יֵשׁ הַכְּרַת מְלָכוֹת שָׁמַיִם, שִׁישׁ חִצּוֹנִיּוֹת, וְהָאָדָם מְרַחֵק עֲצָמוֹ מִמֶּנּוּ.²

וְכֵן בְּבַחֲנֵית הַדְּבִיקוֹת בּוֹ יִתְבַּרְךָ אִי אֶפְשָׁר בְּאוֹפֵן אַחֵר, רַק שִׁיְהִיָּה אוֹמֵה נִבְחָרָת אֵלָיו יִתְבַּרְךָ, וְעַל יְדֵי כֵּן מִי שִׁירְצָה יוֹכֵל לְהִתְבַּטֵּל לְאוֹמֵה זֶה גַּם כֵּן. וְהוּא כְּלָל

נגד היצר הרע שלא להתדבק בסטרא אחרא, וזה הוא חיותו. וראה לקוטים שמיני ד"ה זאת החיה: כי כל מה שיש בעולם על כרחך יש בו בחינת חיות מחי החיים הקדוש ברוך הוא וברוך שמו, אולם מה שיש חיות בצד הטומאה, הוא על ידי הפאר וכבוד שיהיה על ידי שיבטל האדם רצונו ולא יאזין וישמע ליצרו, וישמור ציווי המקום ברוך הוא וברוך שמו, זה הוא אשר מקיים להתהוות דברים המתנגדים להקדושה].

1. ראה הערה הבאה. וראה תרמ"א א: במדרש שמעי בת כו'. הענין, כי אברהם אבינו היה קשה לו מאוד לבדול עצמו, שידע שיאבדו אם יתפרד מהם, והש"ת יודע כי המה רשעים ולא יחזרו למוטב... והוצרך הש"ת לאמר לו לך לך ש'חיפון טובת עצמו (ראה זוה"ק לך עג, ב), כי בחירה זו שיהיה הוא נבחר על ידי זה יהיה תועלת וזכות לכל העולם, כי כל העולם נברא רק לצוות לזה (ברכות ו, ב).

וראה תרל"ח א: במדרש שמעי בת וכו', משל בירה דולקת כו', לפיתוך בעולם. פירוש, כי אברהם אבינו

ח. ראה כי תבא תרל"ב ב: במדרש (דב"ר ז, ב) אם שמוע תשמע [בקול ה' אלהיך] [כת, א], [זה שאמר הכתוב (משלי ח, ד) אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום לשמור מזוזות פתח], אשרי ששמועותיו לי כו', דלתותי, דלת לפנים מדלת כו'. פירוש שמועותיו, להיות מוכן תמיד לקבל ולהאזין דברי השם יתברך... ויש פנימיות יותר ויותר עד אין שיעור, וזה שכתוב דלתותי, שלא יסבור שכבר בא להאמת, רק לידע תמיד שעומד אצל הפתח. ו'דלת' מלשון 'דלות', שעל ידי זה נפתח לו דלת לפנים מדלת כו'... וזהו ששמועותיו לי, שכל החושים יהיו מוכנים לקבל ולהאזין דבר השם יתברך, לא לדבר אחר.

ט. [ראה שמיני תרל"א ב: כי וודאי חיות הש"ת שיש בכל נברא הוא חיותו, אך כי הכשרות, החיות מסטרא דקדושה... וחיות הטריפות הוא... מה שנשלם רצונו יתברך שאין בני ישראל אוכלין אותו, זה הוא חיותו המחיה מין ההוא... כי חיות הסטרא אחרא הוא זה שדוחין אותה, שנתרבה כבוד ה' על ידי התגברות האדם

גְּדוּל גַּם בְּפֶרֶט כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר אֵי אֶפְשֶׁר לְהֵיטֵב בְּפֶעַם אֶחָד כְּרָאוּי, רַק עַל יְדֵי שְׁנִמְצָא אֵיזָה הַנְּהַגָּה וּמִדָּה טוֹבָה בְּאָדָם, עַל יְדֵי זֶה יוּכַל לְתַקֵּן כָּל מַדוּתָיו לְנִקְוָהָה זו"כ.⁷⁶⁴

וְזֶה עֲצֻמוֹ עֲנִין ב' הַשְּׂמִיעוֹת הַנ"ל.⁷⁶⁵ פִּי מְקוֹדֵם הָיָה אֲבָרָהֶם אָבִינוּ ע"ה חוֹקֵר בְּדֶרֶךְ הַשִּׁכָּל לְבֹא אֶל הָאֲמֶת,⁷⁶⁶ וְהוּא בְּחִינַת הַנְּבָרָאִים מִצַּד הַטְּבַע, וְזִכָּה לְהַפִּיר הָאֲמֶת. וְאַחַר כֵּן אָמַר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לֵךְ לֵךְ כו' לְבְחִינַת שְׂמִיעָה שְׁנִיָּה, וְהוּא שְׂיִיךְ רַק לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל, לְהֵיטֵב כָּל הַשְּׂמִיעָה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, שְׁלֵא לְהֵיטֵב הַמְּכוּוֹן לְתַקֵּן עֲצֻמוֹ, שְׁזָה נִקְרָא לְגִרְמִייהו"ו,⁷⁶⁷ וְהוּא דֶּרֶךְ צְדִיקֵי אוֹמֹת הָעוֹלָם, אֲבָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

שִׁשְׁמַעְתִּי... מִשֶּׁם רַבִּינוּ אֶלְקִי רַבִּי אֵלִימֶלֶךְ זֶלֶה"ה, שֶׁהִיא אוֹמֵר לְתַלְמִידָיו, שֶׁחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה הִיא מִתְנַהֵג בְּמִדָּה טוֹבָה אַחַת, שִׁבּוּא לְכָל הַשְּׁלִימוֹת שֶׁל מִדָּה זו, וְעַדִּין לֹא גִמְרִיתִי אוֹתָהּ לְעִשׂוֹת עַד תְּכַלִּיתָה. וְשֶׁאֵלּוֹ אוֹתוֹ הַתְּלַמִּידִים הַקְּדוּשִׁים מִה הוּא שֶׁרַבִּינוּ זְהִי בְּמִדָּה זוֹ כֹּךְ, הַשִּׁיב לָהֶם, כִּי מִה שֶׁאֲחֻז עֲצֻמוֹ לְעִשׂוֹת לְהַתְנַהֵג בְּמִדָּה טוֹבָה אַחַת בְּכָל הַשְּׁלִימוֹת, לֹא מִבְּעֵי אֵי שִׁישׁ לוֹ זִיכּוּר גְּדוֹל לְגוֹף שֶׁלּוֹ מִמֶּדָּה זוֹ בְּלִבָּד, אֵלֹא שֶׁכֵּל הַמִּדּוֹת טוֹבוֹת נִמְשָׁכִין אַחַר מִדָּה טוֹבָה זוֹ.

וְרֹאה נֹעֵם אֵלִימֶלֶךְ בִּשְׁלַח ד"ה וְאַתָּה הָרַם: דֹּאֵיִתֵּא בַּגְּמָרָא (שְׁבַת ק"ה, ב) שֶׁשָּׂאֵל אֶחָד לְחַבְרֵי בְּמָה אֲבִיךָ זְהִיר טַפִּי, וְלִכְאוּרָה מִה שֶׁאֵלָה זֹאת, הֲלֹא צָרִיךְ אָדָם לִיזְהֵר בְּכָל הַמִּצְוֹת. אֶךְ זֶה בְּלִתי אֶפְשֶׁרִי שִׁיזְהֵר אָדָם בְּכָל הַמִּצְוֹת לְקִיּוּמָם בְּכָל פְּרֻטִיָּהֶם וְדִקְדוּקֵיהֶם, רַק כְּשֶׁאָדָם נִזְהֵר בְּמִצְוָה אַחַת לְעִשׂוֹתָהּ בְּכָל פְּרֻטִיָּה וְדִקְדוּקֵיהָ הַתְּלוּיִם בָּהּ, זֶה הוּא מְסִיעוֹ לֹא שֶׁהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ יִהְיֶה בְּעִזּוֹ לְקִיּוּם כָּל הַמִּצְוֹת.

ב. שְׂמִיעִי, וְהִטִּי אֲזַנְךָ.
ג. רֹאה זֶה"ק לֶךְ לֶךְ פו, א; סֵפֶר הַיֶּשֶׁר פִּרְשֵׁת נח; רַמְב"ם ה' ע"ז פ"א ה"ג; מוֹרֵה נְבוּכִים חֵלֶק ג פֶּרֶק כֹּט.

ד. רֹאה קֶרַח שָׁנָה זוֹ א: אֶךְ כִּי נִרְאָה שֶׁרִצָּה קֶרַח לְהֵיטֵב כֵּהֵן גְּדוֹל וְעוֹבֵד ה', עִם כָּל זֶה לְגִרְמִייהוּ הוּא, כִּי גַם מִי שֶׁרִצָּה לְתַקֵּן עֲצֻמוֹ לְעִלּוֹת לְמַדְרִיגָה אֵינוֹ נִקְרָא לְשֵׁם שְׂמִיעִי. וְרֹאה שֵׁם הָעֵרָה 56. וְרֹאה עוֹד שֶׁלַח תְּרַנְּה"ה ב: וְיֵשׁ בְּזֶה כְּמָה מַדְרִיגוֹת, כִּי הַמִּצְוֹת הֵם לְתַקֵּן הַנֶּפֶשׁ רַמ"ח וְשִׁס"ה, וְזֶה כּוֹלֵל כָּל אָדָם, אֲבָל צָרִיכִין לְבֹא לְמַדְרִיגָה לְמַעְלָה מִזּוֹ לְעִשׂוֹת הַמִּצְוָה רַק לְשֵׁם שְׂמִיעִי וְאֶף לֹא לְתִיקוֹן עֲצֻמוֹ... וְזֶה הַכּח קִיבְלוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיִצִיאַת מִצְרַיִם לְהֵיטֵב בְּנֵי חוֹרֵין שֶׁלֹּא לְהֵיטֵב מִקּוּשֶׁר בְּנִגְיַעַת עֲצֻמוֹ, רַק לְבַטֵּל לְגַמְרִי לְעִשׂוֹת רִצּוֹן הַמְּקוּם. וְרֹאה שֵׁם הָעֵרָה 764.

תָּמָה אֵיךְ הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ מִנִּיחַ אֶת הַרְשָׁעִים לְאֲבֹד עוֹלָמוֹ, וְהַשִּׁיבוֹ כִּי הוּא הַצַּדִּיק שֶׁהָעוֹלָם קִיּוּם עֲלָיו... וְגַם הִרְאָה לוֹ וְאֲבִרְכָה מְבַרְכִיךָ (יב, א), שֶׁגַם עַל יְדֵי זֶה יִכּוֹל לְקִיּוּם כָּל הַבְּרִיאָה, שֶׁגַם הַרְשָׁעִים שֶׁאֵין יִכּוֹלִין לְהִטּוֹת לָבֶם אַחַר דְּרֹכּוֹ שֶׁל אֲבָרָהֶם אֲבִינוּ ע"ה, אֶף עַל פִּי כֵן עַל יְדֵי שִׁירָאוֹ וְיִבְיִנוּ כִּי הוּא הַצַּדִּיק וְיִבְרַכּוּ אוֹתוֹ, יִהְיֶה לָהֶם גַּם כֵּן בְּרַכָּה, וְעַל יְדֵי זֶה יִהְיוּ כּוֹלֵם מִמֶּנּוּ. וְרֹאה וְיִשְׁלַח תְּרַל"ט ג. וְרֹאה סֵפֶר הַזְּכוֹת וְיִרָא ד"ה בְּאֲלוֹנֵי מִמְרָא: וְכַתּוּב גַּם לְדוֹרוֹת, שְׂמִי שְׂטוֹב בְּעֵינָיו הַנְּהַגַת הַצַּדִּיק וְיִשְׂרָאֵל, מִתְבָּרַךְ מִכָּלֵל וְאֲבִרְכָה מְבַרְכִיךָ.

יא. רֹאה וְיִרָא תְּרַל"ט א: כִּי אַחַר הַחֲטָא הִיא זֶה עֲצַת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ לְהֵיטֵב אוֹמָה מִיּוֹחַדַת אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְעַל יְדֵי זֶה יֵאֵירוּ לְכָל הַבְּרֹאִים. וְכֹמוֹ כֵּן בְּאָדָם עֲצֻמוֹ, יִהְיֶה נְקוּדָה אַחַת פְּתוּחָה, וְעַל יְדֵי זֶה יִתְמַשֵּׁךְ כָּל הַגּוּף אַחַר זֹאת הָהֵאָרָה. וְכַדְמִיּוּן זֶה נִמְצָא בְּכָל מְקוּם מִמֶּשׁ, נְקוּדָה אַחַת אֲשֶׁר עֲלֶיהָ הוֹסֵב כָּל הַמְּסוּבָב. וְזֶה הַפְּתַח פְּתַח אֲבָרָהֶם אֲבִינוּ ע"ה, כְּמוֹ שֶׁאֵיִתָּא פְּתַח גְּדוֹל פְּתַחַת כו', [פְּתַח הָאֵהָל (יה, א), פְּתַח טוֹב פְּתַחַת לְעוֹבְרִים וְשׁוֹבִים, פְּתַח טוֹב פְּתַחַת לְגֵרִים (בֵּיר מִח, ח),] הַרְבֵּה גֵרִים בָּאוּ כו' [אִמֵּר אֲבָרָהֶם, אַחַר שְׂמַלְתֵּי עֲצֻמוֹ, הַרְבֵּה גֵרִים בָּאִים לְהַדְבִּק בְּזֹאת הַבְּרִית (שם ב)].

וְרֹאה תְּצוּהוּ תְּרַל"ח א: וְהִנֵּה אַהֲרֹן הַכֹּהֵן נִבְחַר לְהֵיטֵב עוֹבֵד ה', וְהִיא זֶה לְטוֹבוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אַחַר הַחֲטָא שֶׁהִיא בְּהֵם תְּעֻרּוּבוֹת טוֹב וְרַע, הִיתָה עֲצַתוֹ שֶׁל הַקְּב"ה לְהֵיטֵב בּוֹחַר אָדָם מִיּוֹחַד לְדוֹרוֹתָיו אַחֲרָיו לְהֵיטֵב טְהוֹר, וְעַל יְדֵי זֶה יִמְשַׁךְ מִכַּחַט טְהוֹרָה לְכָלֵל יִשְׂרָאֵל. וְכֹמוֹ כֵּן יֵשׁ לְלַמּוֹד, אֲשֶׁר טוֹב לְאָדָם לִיחַד מִדָּה מִיּוֹחַדַת וּמִצְוָה מִיּוֹחַדַת לְעִשׂוֹתָהּ תְּמִיד בְּשִׁמְרִיהָ עֲצוּמָה (וְרֹאה חֲרִידִים פֶּרֶק סא), וְעַל יְדֵי זֶה יִכּוֹל לְמַשׁוֹךְ הָאָרָה וְתִיקוֹן לְכָל הַמִּידוֹת. וְרֹאה זֶקֶן בֵּיתוֹ אֲבוֹת פ"ב מ"י אֹפֶן ה' ד"ה אִיזְהוּ:

פרשת לך לך \ מאמרי שְׁפַת אִמָּת

מִבְּקָשֵׁינָהּ לְהִיבְטֵל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בְּלִבָּד, וּלְכַךְ אַחַר שְׁשֻׁמְעַ וְהִפְרִיר הָאִמָּת, אֵינֹו מִסְפִּיק עֲצָמוּ בְּזֶה לְהַתְגַּאוֹת כּו', כְּדֶרֶךְ הָאוֹמוֹת שְׂרוּצִין לִידַע כְּדִי לְהַתְגַּאוֹת, וְכָל הַהֲכַנְעָה כְּדִי לְהַשִּׁיג כּו', אָבֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם לְהִיפּוֹךְ, שְׁכָל מָה שְׂרוּצִין לְהַשִּׁיג, כְּדִי לְהַכְנִיעַ עֲצָמוּ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וּלְכַךְ אַחַר הַשְּׂמִיעָה מְכִין עֲצָמוּ יוֹתֵר לְשִׁמוּעַ כְּנ"ל:

(תרל"ה א)

בְּמִדְרָשׁ שְׁמַעֵי בַת כּו' וְשִׁכְחֵי עַמּוֹךְ כּו', מִשָּׁל לָמִי שְׂרָאָה בִּירָה דּוֹלְקָתָ כּו', הַצִּיִּין עֲלֵיוּ בַּעַל הַבִּירָה, אֲנִי הוּא בַּעַל הַבִּירָה כּו'. עֵינֶיךָ תִּיקוֹן הָאָדָם כְּפִי מָה שְׂשׂוֹכֵחַ הַבְּלִי עוֹלָם כְּמוֹ שְׂכָתוֹב שְׂכָחֵי עַמּוֹךְ, וְלִזְכוּרָה כִּי נִשְׁתַּלַּח בְּעוֹלָם הַזֶּה לְעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּתוֹ".

זֶה בְּחִינַת זְכוּר וְשִׁמּוֹר, מְצוֹת עֲשֵׂה וּמְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה", הוּא בְּחִינַת זְכִירָה וְשִׁכְחָה, שְׁשִׁנְיָהֶם צְרִיכִין לְאָדָם, לְשִׁכּוֹחַ הַבְּלִי עוֹלָם, וְאֵז יָכוֹל לְזָכוֹר וּלְהַתְדַבֵּק בְּעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן,

חז"ל מה דעבדין לגרמיייהו כו', הרי במה שהכניע עצמו בלעם הרשע לפנים ואמר אם יתן לי כו' לא אוכל לעבור כו', ומזה עצמו נלמד רוח גבוהה שלו. והחילוק הוא נקודה האמיתית, שסטרא אחרא מכניע כדי לגנוב ולעלות, ואנחנו בני ישראל גם העליות שמבקשין מהש"ת, שנוכל להתקרב אליו כדי להכניע ולשוב ליראתו באמת, וזהו סוף הרצון שבישראל לבוא להכניע. [וזהו נפש שפלה, שרוצה להישאר כך]. וראה עוד שם תרל"ה ב, סוף תר"מ.

טז. וזהו "שמעי בת".
יז. ראה שלח ריש תרל"א: "אז"מ מו"ר זצלה"ה רגיל לומר, כי גם אדם המקיים מצות בוראו, שנשתלח בעולם הזה כדי לעשות רצונו יתברך, נקרא שליחי מצוה בודאי כו'. וראה שם הערה 3. וראה שערי תשובה שער שני אות כא: ומי שחננו השם יתברך דעה, ישיב אל לבו כי השם יתברך שלחו בעולם הזה לשמור משמרתו ותורתו וחוקותיו ומצותיו, ולא יפקח עיניו זולתי לעשות שליחותו, ולקץ הימים אם עשה שליחותו באמונה, ישוב ובא ברנה, ושמתח עולם על ראשו, כעבד אשר שלחו המלך לעבר הים, שאין עיניו ולבו זולתי על דבר שליחותו עד שובו אל אדוניו.

יח. ראה זה"ק תרומה קסב, א: וכל פקודי אורייתא בהני כלילן, ברזא דזכור (שמות כ, ח) וברזא דשמור (דברים ה, יב). וראה תקו"ז תקון נ"ה פח, ב: ויניחה בגן עדן (ב, טו) דא גן דאורייתא, לעבדה (שם) בפקודין דאורייתא דעשה דאיהו זכור... ולשמרה (שם) בפקודין דלא תעשה דאיהו שמור.

טו. ראה בלק תרל"א: כי גם הרשעים מכניעים עצמם, והרי אמר (במדבר כב, יח) אם יתן לי כו' מלא ביתו כו' לא אוכל לעבור כו', ומזה עצמו נלמד שהיה נפש רחבה (רשי"ש) וכל ההכנעה שלו רק כדי לבוא למדרגה מה להתגאות אחר כך, וזה שכתוב (שם כד, ד) נופל וגלוי עינים, שעל ידי ההכנעה בא למדרגתו... וזה... לימוד בלעם הרשע, שאף הכנעה לצורך גיאות, וזה שאיתא (תק"ז תקון ו כב, א) לגרמיייהו עבדין, להיות לו מדרגה והתנשאות. אבל הצדיקים נפש שפלה (ראה אבות פ"ה מ"ט), שאין מבקשים רק להיות דבוק בחי החיים, לידע תמיד שאין חיות לשום בריה רק כח ה' כו'.

וראה ליקוטים סוף פרשת עקב לב, ב: במדרש תנחומא (עקב ג) כי אתם המעט [מכל העמים] (דברים ז, ז), ממעטין עצמכם... ועיקר ההפרש שבין אומות לישראל, כמו שאיתא בזוה"ק דעבדין לגרמיייהו, ורצונם אף מה שמכניעים לפעמים, כדי להרויח ולהתגאות, כמו שכתבנו בפרשת בלק על פסוק נופל וגלוי עינים, שגם בלעם הכניע עצמו, כמו שאיתא בזוה"ק דבבל סטרין צריך להכניע, אך היה בשקר, ונתגאה שביו להכניע ולהתגלות, וזה שכתוב (משלי יח, ב) אל יחפוץ כסיל [בתבונה] כי אם בהתגלות [לבן], אבל בני ישראל להיפוך ממש, שכל מה שרוצים לעלות כדי להכיר גדלותו ונוראותיו, לבוא להכניע ויראה גדולה באמת. וראה עוד שם בשלח נה, א; פורים עא, ב. וראה עוד בלק תרל"ב ג: אף שכל אומה תתן כחה להכניע להקב"ה, מכל מקום אינה באמת, כמו שאמרו

וְזֶה שְׁרָמְזוּ (שבועות כ, ב) מִי שֶׁיִּשְׁנֶנּוּ בְּשִׁמְרָה יִשְׁנֶנּוּ בְּזִכְרָה. וּבְאִמָּת בְּשִׁבְת שֶׁכֵּל יִשְׂרָאֵל שׁוֹכְתִין מִמְּלֶאכָה, וְהוּא בְּחִינַת שִׁכְחָה מֵעוֹלָם הַזֶּה, לְכֵן זֹכִין לְנִשְׁמָה יְתִירָה זְכִירָה וּדְבִיקוֹת בְּעוֹלָם הַבָּא, בְּשִׁבְת קוֹדֵשׁ שֶׁהוּא מַעֲיֵן עוֹלָם הַבָּא (ברכות נו, ב), וְזֶה זְכוֹר וְשִׁמּוֹר בְּשִׁבְת^ט, אֲבָל בְּאִמָּת הַשִּׁבְת לְלַמֵּד עַל הַכֵּלל כּוּלוֹ יִצְאֵי, שְׂאִישׁ יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְעוֹלָם לְשִׁמּוֹר ב' בְּחִינּוֹת הַנ"ל, שְׂמַעֵי בַת, וְשִׁכְחֵי.

וְאֲבָרְהֵם הִיָּה הָרֵאוֹן שֶׁהִשְׁלִיךְ הַבְּלִי הָעוֹלָם, וְזָכָה לְמִשׁוֹךְ אֹר בְּעוֹלָם, וְעָלְיוּ נֶאֱמַר (ישעיה מא, ב) מִי הָעִיר מִמְּזוֹרַח כּוֹי^{כא}. וְזֶה הָעֲנִיָּן שֶׁל בִּירָה דוֹלְקָת, כִּי כָּל עוֹלָם הַזֶּה נִבְרָא רַק פְּדֵי לְשִׁפּוֹחַ וּלְבִטּוֹל הַבְּלִי עוֹלָם, וְזֶה קִיּוֹם הָעוֹלָם, שֶׁהוּא הַפְּרוֹזוֹדוֹר פְּדֵי לְכַנּוֹס לְטָרְקְלִין (אבות פ"ד מט"ז), וְכֵן רְצוֹן בְּעַל הַבִּירָה שֶׁתְּהִיָּה הַבִּירָה דוֹלְקָת וּמְתַבְּטְלָת. וְזֶה בְּחִינַת הַנֵּר, אֲשֶׁר חוֹרָא עַל אֲשָׁא אוֹפְמָא שֶׁהוּא אֵשׁ שׁוֹרֵף, וְכַפִּי מַה שְׁשׁוֹרֵף כֶּךָ יֵאוֹר עָלְיוֹ אֲשָׁא חוֹרָא^{כב}, וְהֵם בְּחִינּוֹת זְכוֹר וְשִׁמּוֹר פְּנ"ל, וְזֶה רְמֵז אֹר הַנֵּר בְּשִׁבְת:

בְּמִדְרָשׁ לָרַךְ, שְׂמַעֵי בַת כּוֹי וְהִפִּי אֲזַנְהָ, מִשְׁפַּל כּוֹי וְרָאָה בִּירָה דוֹלְקָת, תֵּאמַר שְׂהִיָּא בְּלִי מִנְהִיגָ, הַצִּיּוֹן עָלְיוֹ בְּעַל הַבִּירָה כּוֹי. שְׂהָאֲדָם נִקְרָא מְהַלְךְ, שְׂצָרִיךְ

ולזכור בחלק אלקות שהיא בו בעצם, וזהו זכור ושמו. והנה שבת היא מעין עולם הבא (ברכות נו, ב), ולעתיד ישתכח כל עולם הזה, ויתדבקו בשורש העליון, ומעין זה בכל שבת קודש.

כ. ברייתא דרבי ישמעאל.
כא. ראה ב"ר ב, ג: אמר הקדוש ברוך הוא, עד מתי יהא העולם מתנהג באפילה, תבא האורה, ויאמר אלהים יהי אור (בראשית א, ג), זה אברהם, הדא הוא דכתיב (ישעיה מא, ב) מי העיר ממזרח צדק וגו', אל תקרא העיר אלא האיר. וראה רד"ק שם: מי העיר ממזרח, והוא אברהם אבינו שהעיר אותו האל לצאת מארץ מזרח... צדק יקראהו לרגלו, בכל מקום שהיה הולך... היה קורא צדק ואמת... שהיה אומר להם עזבו העכו"ם כי אין בהם ממש, ועבדו מי שברא העולם, והיה מלמד אותם דרכי האמונה כו'.

כב. ראה תצוה תרל"ז: ידידע שיש בנר אור המאיר ואש השורפת, ובזוה"ק (בראשית נא, א) נקרא אשא חוורא המאיר על גבי אשא אוכמא השורפת... ואמת שתמיד צריך להיות אשא אוכמא השורפת, לכן כפי מה שמברר אדם מעשיו ושורף ומכלה תאוות הגשמיות, אז זוכה לאשא חוורא, כנ"ל.

יט. ראה יתרו תרס"ב ג: דמכלל דכתיב (שמות כ, ח) זכור כו' השבת, אם כן שבת יומא דזכירה (ראה זוה"ק יתרו צב, א), ומביא זכרון לאיש ישראל שיזכור על מה נשתלח בעולם, דעולם הזה עלמא דשכחה, דהטבע משכח, ובאמת עיקר השכחה הוא כדי לשכוח הבלי עולם והטבע. וזה זכור ושמו, שכולל מצות עשה ומצות לא תעשה, שתכלית המצות [עשה] לזכור את האדם שנברא רק לעשות רצון קונו, ותכלית מצות לא תעשה שבשמיעתן זוכין לשכוח הבלי עולם הזה, מצות עשה מסייע אל הזכירה, ומצות לא תעשה אל השכחה.

וראה שלח תרנ"ט ג: לפרשת יציאת, כתב רש"י (שלח טו, מא) נסמכה לפרשת מקושש, כי שבת שקול ככל המצות וכמו כן יציאת. ולכן יש בשבת זכור ושמו, שכולל מצות עשה ומצות לא תעשה, וכמו כן ביציאת, זכירת מצות ה', [וזכרתם את כל מצות ה' (במדבר טו, ט), מצות עשה], ולא תתורו [אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם] (שם), בחינת מצות לא תעשה... ומקודם כתיב... וזכרתם [את כל מצות ה'], אחר כך ולא תתורו [אחרי לבבכם], דכתיב (תהלים מה, א) שמעני בת וראי כו' ושכחי עמך, שצריך האדם להשתמש במדת זכירה ושכחה, לשכוח הבלי עולם,

תמיד לילך ממדריגה למדריגה^כ, פי ההרגל נעשה טבעי^כ, והטבע משכח ומסתיר פנימיות החיות, ואפילו בתורה ומצוות, אם נעשין הרגל, נעשה טבע, ושוכח הפנימיות, לכן צריך בכל עת לחפש דרך ועצה חדשה^כ. ולכן הקב"ה מחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית (ברכת יוצר אור), שלא להיות גובר הטבעי.

וזה הברייה שדוֹלֶקֶת, עולם הזה הטבעי, כל מה שנכנס בה, אף על פי שכל הטבע על ידי נקודה חיות מלמעלה, אבל הוא נטבע בטבעי, והטבע מכלת הכל, פענן שפתוב (מא, כא) ולא נודע כי באו אל קרבנה. ולכן הקב"ה בטובו מחדש בכל יום מעשה בראשית, והאדם צריך לחפש למצוא זאת ההתחדשות^כ, כמו שפתוב (משלי ח, לד) לשקוד על דלתותי יום יום^כ. ולכן פתוב שמעי בת כו', ואחר כך שנית הפי אַזְנֶה, לומר, שתמיד צריך להיות מוכן לשמוע.

וזה שפתוב 'דף' דף, לעולם צריך להיות 'מהלך' א"ל אשר אראך תמיד השגה חדשה. לכן נקרא האדם מהלך, שכל שעומד בלי התחדשות, מיד הטבע שולטת בו, ולכן מלאכים למעלה שאינם תוך הטבע, נקראים עומדים, וכעולם הזה נקרא האדם מהלך, פנ"ל: (תרט"ד א)

הזמן משורש החיות, לכן ברא הש"ת שיהיה בכל יום שפע חיות מחדש כנ"ל.

כז. [ראה שם משמואל ריש פרשת שמיני: ואדמו"ד זצלה"ה הכהן הגדול [רבי הענין] מאלכסנדר אמר, כי לשון טבע הוא משון טובע בנהר, שאדם צריך שמירה שלא יטבע בגשמיות. וראה רבינו בה"י ריש פרשת מסעי: לכן נקרא הטבע בשם הזה, כי יטבע האדם בין מצולות וירד לבאר שחת אם לא יזהר בו, כמי שבא במצולות ים ולא ידע לשוט וטובע].

כח. ראה חיי שרה תרל"ג: והיינו שבכל יום הקב"ה מחדש בטובו מעשה בראשית, נמצא שנותן הקב"ה בכל יום נקודה התעוררות בכל איש ישראל להתדבק בו, וזה שכתוב (דברים ו, ג) ראה ספרי ורש"י (שם) אשר אנכי מצוך היום כו', בכל יום כחדשים כו' (רש"י כי תבא כו, טז).

כט. ראה כי תבא תרמ"ז א: ובמדרש (ד"ר ז, ב) לשקוד על דלתותי יום יום (משלי ח, לד) כו', אם כן יש פתיחת שער בכל יום. וראה שם תרמ"ב א: במדרש לשקוד על דלתות... והקב"ה מחדש בכל יום מעשה בראשית (ברכת יוצר אור), ומחדש משמע דרך חדש בכל יום. וכן כתיב (ברכת יוצר אור לשבת) הפותח בכל יום דלתות שערי מזרח, והם בחינת אורות משונות זו מזו. ויתכן לפרש 'יוצר אור,

כג. ראה של"ה מסכת חולין פרק נר מצוה אות ז בהג"ה: ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה (זכריה ג, ז), מהלכים הן בני אדם, שאינם נולדים בשלימות, רק צריך להיות מהלך משלימות לשלימות, והמלאכים נקראים עומדים, שמתחילת יצירתם הם בשלימות האחרון. עומדים במעמד. וראה עוללות אפרים ח"ב מאמר רמה. **כד.** ראה ספר החינוך מצוה תצא: וכענין שיאמרו החכמים שרוב ההרגל הוא מה שאחר הטבע, כלומר, כי כמו שהטבע יכריח האדם למה שהוא מבקש, כן ההרגל הגדול חוזר בו כעין טבע קיים, ויכריחו ללכת בדרך ההרגל לעולם. וראה עוד חרדים פרק סז.

כה. ראה תרנ"ו א: לך לך מארצך (יב, א), כי אדם נקרא מהלך, וצריך לעולם לילך ממדריגה למדריגה, ולצאת מן ההרגל והטבע, ואפילו כשזוכין לאיזה מדריגה בעבודת הבורא יתברך, מכל מקום גם בזה ההרגל נעשה טבע שני, ולכן צריכין בכל עת לחדש דרכים בעבודת ה' בנפשו.

כו. ראה חיי שרה תרל"ד ב: כי מה שברא הש"ת עולם הזה להיות מתחדש בכל יום ושנה, הוא טובה, כדי שיהיה הארה חדשה בכל זמן, ועל זה מברכין (ברכת יוצר אור) מחדש בכל יום מעשה בראשית, שאם היה הבריאה מתנהג בלי שינוי, היה מתרחק על ידי ריבוי

וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גְדוֹל וְאֶבְרַכֶּה וְגו' וְהָיָה בְּרַכָּה (יב, ב).

במד"ש (ב"ר לט, יא) וְהָיָה בְּרַכָּה, אֲנִי קוֹבֵעַ לָךְ בְּרַכָּה בְּשִׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה, וְשִׁלְשָׁה קוֹדָם לְבִרְכָתִי, מִגּוֹן אֲבֵרָהֶם אַחַר כֶּה מַחִיָּה מֵתִים^ל. וְצָרִיךְ בִּיאוֹר.

וְהֶעֱנִין הוּא, פִּי הָאֲבוֹת הִמְשִׁיכוּ אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ שָׁמוּ עַל כָּל זֶרַעַם אַחֲרֵיהֶם, כְּמוֹ שְׁדָרְשׁוּ (פסחים ק"ו, ב) וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גְדוֹל, שְׂאוֹמְרִים אֱלֹקֵי אֲבֵרָהֶם^{לא}, וּמִצַּד זֶה יְכוּלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהִתְקַרֵּב בְּתַפְלָה אֶל הַקֶּב"ה^{לב}.

וְאִתָּא^{לד} בְּמָה שְׂאוֹמְרִים אֱלֹקֵינוּ וְאֱלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ, פִּי צָרִיךְ כָּל אֶחָד לְמִצּוֹא אֱלֻקוֹתוֹ

הגוי דכתיב (דברים ד, ז) מי גוי גדול, אני מעמיד ממך כו'. כבר כתבנו בכמה מקומות כי כל עבודת האבות היא לדורות לכל בני ישראל, ונקראו 'אבות' כי כל מהותם היתה להיות יסוד לתולדותיהם, לכן אמר אברהם אבינו ע"ה (טו, ב) מה תתן לי ואנכי הולך ערידי, כי לא היה נחשב לו הכל, אם לא יהיו לו תולדות. והאבות נעשו כלים אשר על ידיהם יכולין גם אנחנו להמשיך 'אלקותו' יתברך אלינו, זה שאומרים 'אלקי' אברהם כו'.

וראה סוף תרס"ד: ואנחנו צריכים להיות בוחרים בדרכי אבותינו (ע"ב ב"ר עו, ד), כמו שמבקשין 'אלקי' אברהם 'אלקי' יצחק, פירוש, שחפצין לקבל 'אלקותו' יתברך שמו כפי הכנת אבותינו, ואז זכותם מסייע לנו לעבודת השי"ת.

לב. ראה תרמ"ב א: ובנח כתיב (ו, ט) צדיק היה 'בדורותיו', אבל אברהם אבינו ע"ה היה שורש 'לכל הדורות' עד לעתיד, לכן אין קורין אבות אלא לשלשה (ברכות טז, ב). ומזכירין אלקי אברהם יצחק ויעקב, פירוש, שיש מהאבות ניצוץ לכל איש ישראל, ובכח זה מקבל עליו עול מלכות שמים, לכן ברכת אבות קודם (ראה הערה ט), שהוא פתח איך להתדבק בו יתברך על ידי מעשה האבות.

וראה עבודת ישראל אבות פ"ב מ"ב: ואמר שזכות אבותם מסייעתם, כמבואר בספר תניא (פרק יח) באריכות כי כל איש ישראל יש לו שורש הקדושה מה שהשרישו אבות העולם הם אברהם יצחק ויעקב בזרע ישראל, והיא האהבה המוסתרת בלב כל איש ישראל למסור נפשו על קדושת שמו אף הריקנים שבהם. וזה שאנו אומרים 'אלקי' אברהם וכו', הוא 'האלהות' והקדושה שהשרישו לנו אבותינו עד סוף כל הדורות.

לג. ראה פסח תרנ"ח ד"ה בפסוק ויצעקו: ואחר כך נגמר הגאולה בקריעת ים סוף עד שאמרו זה אלי כו' (שמות טו, ב), מצד עצמותם, לבד אלקי אבי (שם)... שהם ב'

מלשון 'צורה', שבכל יום מאיר באופן וציוור אחר, רק שצריך האדם לחפש בכל יום ההתחדשות שנמצא תמיד. **ל.** ז"ל המדרש: אמר רבי יודן, קובע אני לך ברכה בשמונה עשרה, אבל אין את יודע אם שלי קודמת אם שלך קודמת, אמר רבי אחויה בשם רבי זעירא, שלך קודמת לשלי, בשעה שהוא אומר מגן אברהם אחר כך מחיה המתים. וראה עוד במ"ד יא, ב.

לא. ראה רש"י כאן: ואעשה לגוי גדול, זהו שאומרים אלהי אברהם, ואברכך זהו שאומרים אלהי יצחק, ואגדלה שמך זהו שאומרים אלהי יעקב.

וראה תרל"ו ב: ואעשה לגוי גדול, זה שאומרים אלקי אברהם כו', פירוש, שבני ישראל ממשיכין מלכותו יתברך עליהם, בכח קבלת מלכות שמים של האבות. זה שכתוב ואעשה [לגוי גדול] כו', כי אברהם אבינו ע"ה היה עובד להשי"ת בכל כחו, אשר כביכול לאין שיעור לשלם שכר, והיה זה השכר, אשר כל עבודתו נתפשט בכל בני ישראל בניו לדורותיהם, וכל תנועה ועובדא שלו נעשה שורש לבניו בני ישראל. וכן כתוב במדרש (ראה תנ"א זוטא פרק כה; במ"ד ב, יג) ברכתו כעין שתול על פלגי מים, משל לדואה אילן יפה כו', ואומר במה אברכך, רק שכל ענפים שיצאו מאתך יהיו כמוך כו', עיין שם.

וראה תרל"ח א: כל המעשים שעשה אברהם אבינו ע"ה, עשאהו בעבור כל הדורות הבאים, וזהו ענין שם 'אבות' שכל מעשיהם לא היו לשעה [ראה קדושת לוי וירא בפסוק וה' אמר, הביאו רבינו וירא תרמ"ה א, ע"ש]. וזה שאיתא שאומרים אלקי אברהם יצחק כו', פירוש, שקבלת מלכותו יתברך שקבלו עליהם, עודנו קיים לכל זרע ישראל, שבכחם יכולים גם הם לקבל אלקותו יתברך בהתעוררות מעשה אבות.

וראה תרל"ט א: בפסוק ואעשה לגוי גדול, זה שאומרים אלקי אברהם כו', ובמדרש (ב"ר לט, יא) אותו

פרשת לך לך \ מאמרי שִׁפְת אֱמֶת

יְתַבְרַךְ מִצַּד הַתְּבוּנָנוֹת בְּדַעַת אֶת גְּבוּרַת הַבוּרָא יְתַבְרַךְ שָׁמוּ כְּפִי יִכְוֹלְתוּ, וּמִצַּד מַה שֶּׁהִשְׁרִישׁוּ אֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוּשִׁים בְּנִפְשׁוֹתֵינוּ, וְכֵן כָּתַב בְּחֹכְמַת הַלְּבָבוֹת^ל.

וְזֶה שֶׁהִקְדִּימוּ אָבוֹת לְגְבוּרוֹת^ל, כִּי יוֹתֵר פּוֹעֵל מַעֲשֵׂה אָבוֹת מִחֶלֶק שִׁיכּוֹלִין לְהַתְּבוּנָן בְּעֲצָמֵינוּ, כְּעֵנִין שְׁנָאָמַר (יומא ט, ב) טוֹבָה צְפָרְנָן שֶׁל רֵאשׁוּנִים מִכְּרִיסָן שֶׁל אַחֲרוּנִים^ל:
(תרנ"ה ב)

וַיִּלְךְ אֲבָרָם בְּאֶשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹוֵי ה' וּגו' (יב, ד).

בַּפְּסוּק וַיִּלְךְ אֲבָרָם בְּאֶשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹוֵי ה'. כִּי מְקוּדָם גַּם כֵּן הֵלַךְ לְאָרֶץ כְּנַעַן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּפְּסוּק (יא, לא) וּבְזוֹה"ק (לך עז, ב), וּמִכָּל מְקוֹם כְּאֶשֶׁר נֶאֱמַר לוֹ דָּף דָּף (יב, א), הֵלַךְ רַק בְּאֶשֶׁר דִּיבֵר, וְעִזָּב כָּל הַטְּעָמִים שָׁלוּ, הִיפּוּךְ מִכָּל אֲדָם, אִם הָיוּ מִסְּכִימִים לוֹ מִשְׁמִים, הִיָּה מִתְּנַגָּה לוֹמֵר שִׁפְפָה הַשְּׁפִיל, וּדוּ"ק^ל: (תרמ"ט ז)

יצחק ויעקב, לומר לך דיצחק ויעקב לא סמכו על קבלתם מאברהם אלא חקרו האלקות בעצמם. וראה עוד רמזי תורה תהלים אות רנה בפסוק להגיד בבוקר חסדך; דברת שלמה שלח עמ' נט.

וראה עקב סוף תרנ"א: וזה גם כן מאמר הנביא (ישעיה כט, ג) יראתם אותי אנשים מלומדה, מה שבני ישראל אין מוסיפין חיל רק כפי הכח שנשרש בהם מאבותיהם. וישראל נקראים מאמינים בני מאמינים (שבת צז, א), וצריכין להוסיף אמונה בעצמותם, מלבד מה שהם בני מאמינים.

לד. ראה חובת הלבבות שער היחוד פרק י: מפני שלא שם הבורא דרך לדעתו זולתי אלה השני דרכים, האחד, מה שהשכל מראה בדרך אותות פעולותיו הנראות בבריאותיו, והשני, מצד הקבלה מן האבות, כמו שאמר הכתוב (איוב טו, יח) אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם. וראה עוד שם בהקדמה ד"ה והשני. וראה רבינו בחיי פרשת ראה ג, ז בפסוק אשר לא ידעת אתה ואבותיך. וראה של"ה עשרה מאמרות ריש מאמר א.

לה. כנ"ל במדרש (הערה ט): שלך קודמת לשלי לו'.
לו. ראה אור החיים להחסידי יעב"ץ פרק ב וסוף פרק ה.

לז. ראה טעם הצבי במדבר ד"ה והלויים לא התפקדו.

בחינות, אלקינו, ואלקי אבותינו, כמו שכתוב בכתר שם טוב.

וראה כתר שם טוב אות רו: טעם למה אנו אומרים אלקינו ואלקי אבותינו, כי יש שני מיני בני אדם המאמינים בהש"י, א' שמאמין בהקב"ה מחמת קבלת אבותיו ועם כל זה אמונתו חזקה, והב' מי שבא אל האמנת הדת מחמת החקירה, והחילוק ביניהם הוא, שהא' יש לו מעלה שאי אפשר לפנות אותו אף אם יאמרו לו כמה חקירות הסותרות ח"ו, כי אמונתו חזקה מצד קבלת אבותיו, ועוד שלא חקר מעולם, אבל יש לו חסרון שהאמונה אצלו רק מצות אנשים מלומדה בלי טעם ושכל, אבל הב' יש לו מעלה שמחמת שהכיר הבורא יתברך מחמת גודל חקירתו היא חזק אצלו באמונה שלימה ובאהבה גמורה, אבל גם כן יש לו חסרון שבקל יכול לפתותו ואם יביאו לו ראיות הסותרות אמונתו יתפתה ח"ו, אבל מי שב' המדות בידו אין למעלה ממנו, דהיינו שסומך על אבותיו הקדמונים בחזק, וגם כן באה לו שחקר בעצמו זו היא אמונה שלימה וטובה, ולזה אנו אומרים אלקינו מצד חקירתנו, ואלקי אבותינו מצד קבלתנו. וכן כתב בתשובת פנים מאירות (ה"א סימן ל"ט) דעל כן אומרים אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, ואין אומרים אלקי אברהם

וַיֵּלֶךְ אַבְרָם בְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי ה' וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לֹט וְגו' (יב, ד).

טעם שְׁזָכָה לֹט דְּהָיִיתָ עִם אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה, וְגַם הוּא גּוֹפֵא שְׁזָכָה לְצִאת מִמְּנוֹ דָּוִד וּמְשִׁיחֵי. נִרְאֶה, כִּי הָיָה בְּזִכּוֹת הָרֵן אָבִינוּ, אֲפִי שְׁלֵא הָיָה מְסִירוֹת נִפְשׁ בְּשְׁלִימוֹת וּלְכֵן נִשְׁרַף לֵחֵ, אֲפִי עַל פִּי כֵן שְׁרִיפְתּוֹ הָיָה בְּכֻלָּל קִידוּשׁ הַשֵּׁם, וְנִשְׁרַף בְּעֵבּוֹר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְאִין הַקְּב"ה מְקַפֵּחַ שְׂכָר כָּל בְּרִיָּה (פסחים קיח, א), לְכֵן זָכָה לְכָל זֶה לֵט: (תרל"ז ד)

וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע כִּי גַר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעֲבָדוּם וְעָנִו אֶתֶם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה (טו, יג).

בְּמִדְרָשׁ (ב"ר מו, יח) יְדוּעַ תְּדַע גַּר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ, יְדוּעַ שְׁאִנִּי מִפְּזָרוֹ, תְּדַע שְׁאִנִּי מִכְּנָסוֹ כּו"פ. פִּירוּשׁ, שֶׁהָיָה אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה הַכְּנָה אֶל הַגְּלוּת וְאֶל הַגְּאוּלָּה, שְׁלוּלֵי זְכוּתָן שֶׁל הָאֲבוֹת לֹא הָיָה לָנוּ ח"ו תְּקוּמָה בְּגִלוּת, מְכַל שְׁכָן שְׁלֵא הָיִינוּ רְאוּיִם לְגְאוּלָּה. וְלְכֵן הִתְקַשֵּׁר הַקְּב"ה הַגְּלוּת וְהַגְּאוּלָּה בְּאַבְרָהָם, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב (טו, יב) אֵימָה חֲשִׁיבָה גְדוּלָּתָה כּו", שְׂרוּמֹזוֹ אֶל הַד' מַלְכֵיכוֹת (ב"ר מו, יז), וְהַרְגִּישׁ בְּכָל אֶלֶה הַגְּלִיּוֹת^{מ"א}.

הַנְּסִים... שְׁעִיקַר קִידוּשׁ שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ עַל יְדֵי בִיטוֹל הַטְּבַע, לְפָרְסֵם הַשְּׂגַחְתּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּעוֹלָם, ע"ש].
לט. רָאָה אֲמִירֵי אֲמֶת שְׁבוּעוֹת תְּרַפ"ד ד"ה יִשְׁלֵם ה': אֲבִי ז"ל אָמַר לְכָךְ זָכָה לֹט שִׁיעָצָה מִמֶּנּוּ מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, שֶׁהוּא הָיָה בְּנוֹ שֶׁל הָרֵן שֶׁנִּפְלַל לְכַבְּשֵׁן הָאֵשׁ וְנַחֲמָרוּ מֵעִי (ב"ר לז, יג), וְאֲפִי שְׁלֵא הָיָה לְשֵׁם שְׁמִים, שֶׁהִיא מִסְתַּפֵּק וְאָמַר אִם אֲבָרָהִם נִצַּח מִן דַּאֲבָרָהִם אֲנִי, [וְאִם נִמְרֹד נִצַּח מִן נִמְרֹד אֲנִי] וְכו' (שם), פִּעַל רַק לְמַחְצָה, שֶׁהַזְּכוּרִים נִתְרַחֲקוּ וְהִנְקָבוֹת נִתְקַרְבוּ, עֲמוּנִי וְלֹא עֲמוּנִית (בַּמּוֹת עו, ב), וְעַל יְדֵי שֶׁנַּחֲמָרוּ מֵעִי בְּכַבְּשֵׁן הָאֵשׁ יִצֵּא מִמֶּנּוּ דָּוִד שְׁאֲמַר (תהלים מ, ט) וְתוֹרַתְךָ בְּתוֹךְ מֵעִי, וְדוּד לִית לִיָּה מִגְּרָמִיָּה כְּלוֹם (ע"י זֹה"ק ח"א רנז, א), רַק הַכֹּל לְשֵׁם שְׁמִים.

מ. ז"ל הַמְדַרְשׁ: וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדוּעַ תְּדַע כִּי גַר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ (טו, יג), יְדוּעַ שְׁאִנִּי מִפְּזָרוֹ, תְּדַע שְׁאִנִּי מִכְּנָסוֹ. יְדוּעַ שְׁאִנִּי מִמְּשַׁכְּנִי, תְּדַע שְׁאִנִּי פוֹרְקוֹן. יְדוּעַ שְׁאִנִּי מִשְׁעַבְדוֹן, תְּדַע שְׁאִנִּי גּוֹאֵל.

מא. רָאָה רַמְבַּ"ן: וְהָנָה אֵימָה חֲשִׁבָה גְדוּלָּה נּוֹפֶלֶת, דְּרִשׁוּ בּוֹ רִמּוֹז לְשִׁעְבוּד אַרְבַּע גְּלוּתוֹ, כִּי מִצָּא הַנְּבִיא בְּנַפְשׁוֹ

לח. רָאָה רִש"י נח יא, כח: שֶׁקָּבַל תְּרַח עַל אֲבָרָם בְּנוֹ לְפָנֵי נִמְרֹד עַל שֶׁכַּתָּת אֶת צַלְמִיּוֹ, וְהִשְׁלִיכוֹ לְכַבְּשֵׁן הָאֵשׁ, וְהָרֵן יוֹשֵׁב וְאוֹמֵר בְּלִבּוֹ אִם אֲבָרָם נּוֹצַח אֲנִי מִשְׁלוֹ, וְאִם נִמְרֹד נּוֹצַח אֲנִי מִשְׁלוֹ, וְכִשְׁנִיצַל אֲבָרָם אֲמָרוּ לוֹ לְהָרֵן מִשְׁלֵמִי אַתָּה, אֲמַר לָהֶם הָרֵן מִשְׁלֵמִי אֲבָרָם אֲנִי, הַשְׁלִיכוּהוּ לְכַבְּשֵׁן הָאֵשׁ וְנִשְׂרַף. וּמְקוּרוֹ בְּב"ר לח, יג, וְרָאָה יִפֵּה תוֹאֵר שֵׁם: וְלֹא נִעֲשֶׂה לוֹ נֵס, שְׁאִין עוֹשִׂין נֵס אֲלֵא לְמִי שְׁמוּסֵד עֲצֻמוֹ שְׁלֵא עַל מִנְתַּ שִׁיעֵשׂוּ לוֹ נֵס, כְּאַבְרָהָם וְחֲנַנְיָה מִיִּשְׂאֵל וְעִזְרִיָּה כו'. וְרָאָה סִפֵּר הַגְּלוּלִים רִישׁ פֶּרֶק לוֹ.

[וְרָאָה אֲמוֹר תְּרַל"ה ב: וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' כו' (ויקרא כב, לב), בְּרִש"י ז"ל, וְהַמוּסָר עֲצֻמוֹ, לֹא יִמְסוֹר עַל מִנְתַּ לְעִשׂוֹת לוֹ נֵס, שֶׁכֵּל הַמוּסָר עַל מִנְתַּ כּו' אִין עוֹשִׂין לוֹ נֵס. קִשָּׁה הַטְּעַם, דְּהוּא לִיָּה לְמִימְרוֹ טַעַם הַפְּשׁוּט שִׁיעֵשׂה הַמְּצוּה לְשֵׁם שְׁמִים. וְנִרְאֶה, כִּי בְּאַמְתַּ עֵיקַר קִידוּשׁ שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ הוּא בְּזֵה שִׁיחִיָּה נִעֲשֶׂה הַנֵּס בְּאַמְתַּ, וְזֵה הַנֵּס בֵּא עַל יְדֵי שְׁמוּסֵד נַפְשׁוֹ בְּאַמְתַּ לְשִׁמּוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּזֵה גּוֹרֵם קִידוּשׁ שְׁמוֹ עַל יְדֵי הַנֵּס. וְבְאַמְתַּ הַקְּב"ה חִפְּץ בְּכֵן שִׁיגְרָמוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַמְּשִׁיךְ שׁוֹרֵשׁ

וְכֵן הַקְדִּים הַקֶּבֶ"ה לְאַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה וְאַעֲשֶׂךָ לְגוֹי גָדוֹל כּו' וּמְקַלְלֶךָ אָאוֹר (יב, ב א), וְלָמָּה יִהְיוּ לוֹ מְקַלְלִים, רַק שֶׁהָרָאָה לוֹ הַקֶּבֶ"ה שֶׁהוּא מוֹכֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְהִגִּין עֲלֵיהֶם בְּכָל מְקוֹמוֹת מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם לְהַצִּילֵם מִהַרְדָּפִים, כְּמוֹ שֶׁאֵיִתָּא בַּמְדָּרָשׁ (ב"ר מ, ו) כְּבוֹשׁ הַדֶּרֶךְ לְבְנֵי־יִב.

וְאַנְחָנוּ צְרִיכִים לְהִיּוֹת בּוֹחֲרִים בְּדַרְכֵי אֲבוֹתֵינוּ²², כְּמוֹ שֶׁמְבַקְּשִׁין (בברכת אבות) 'אַלְקֵי' אַבְרָהָם 'אַלְקֵי' יִצְחָק, פִּירוּשׁ, שֶׁחֲפָצִין לְקַבֵּל 'אַלְקוֹתוֹ' יִתְבַּרַךְ שְׁמוֹ כְּפִי הַכֶּנֶת אֲבוֹתֵינוּ²³, וְאִז זְכוּתָם מְסִייעַ לָנוּ לְעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ, וְלְהַצִּילָנוּ בְּגָלוּת, וְלְזַכּוֹת לְגֵאוּלָּה בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ: (תרס"ד ב)

וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו וְגו' הַתְּהַלֵּךְ לְפָנַי וְהָיָה תָמִים (יז, א).

בַּמְדָּרָשׁ תִּנְחוּמָא (לך טז) עַל פְּסוּק הַתְּהַלֵּךְ לְפָנַי וְהָיָה תָמִים, תָּמִים אַבְרָהָם עַד עֵתָה אֲנִי חֶסֶר וְכִשְׁאֻמוֹל עֲצָמֵי אֶהְיָה שְׁלָם כּו'. פִּירוּשׁ, שֶׁזֶּה בְּאֵמֶת הַשְּׁלִימוֹת מֵה שְׂאָדָם מְחַסֵּר אֶת עֲצָמוֹ כְּדִי לְהִיבְטֵל לְהַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ, וְלְהִרְאוֹת כִּי אֵין שְׁלִימוֹת לְנִבְרָא רַק בְּהַשְׁפָּעַת הַבּוֹרָא, זֶה עֲצָמוֹ הוּא הַנּוֹתֵן לוֹ הַשְּׁלִימוֹת, וְכִיטוּלוֹ שֶׁל דְּבַר זֶה קִיּוּמוֹ.

שנאמר (ישעיה מא, ב) מי העיד ממזרח צדק יקראהו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו, אף כך עתיד הקב"ה לעשות לבניו, שנאמר (זכריה יד, ג) ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב, ע"ש באריכות.

מג. ראה ב"ד עו, ד: ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק (לב, ט), הא לעשו לא (בתמיה, כלומר, אף עשו היה בא מכח זכותם כמותו. רש"י על מדרש). אלא הבוחר בדרכיהם והעושה כמעשיהם אני מתקיים עליו, מי שאינו בוחר בדרכיהם ואינו עושה כמעשיהם אני מתקיים עליו.

וראה וישלח תרל"ד ב: ויש לאדם לייגע עצמו וללמוד ממעשה אבותינו, כדכתיב אלקי אבי אברהם כו', והקשו במדרש כי גם לעשו יש יחוס זה, ואין שייך תפלה זו נגד עשו, אך מי שבוחר בדרכיהם ועושה כמעשיהם אני מתקיים עליו, פירוש, על ידי שבוחר בכל לבו לעשות כמעשה אבותיו, מועיל לו זכותם. **מד.** ראה לעיל הערה לא.

אימה, ואחר כך בא בחשכה, ואחר כך גדלה החשכה, ואחר כך הרגיש כאלו היא נופלת עליו, כמשא כבד תכבד ממנו, אמרו (ב"ר מד, ט) אימה זו בבל, חשכה זו מדי, שהחשיכה עיניהם של ישראל... גדולה זו מלכות אנטיוכס, נופלת עליו זו אדום.

מב. ז"ל המדרש: אמר הקב"ה לאברהם אבינו צא וכבוש את הדרך לפני בניך, את מוצא כל מה שכתוב באברהם כתיב בבניו, באברהם כתיב (יב, ט) ויהי רעב בארץ, בישראל כתיב (מה, ו) כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ. באברהם כתיב (יב, ט) וירד אברם מצרימה לגור שם, ובישראל כתיב (במדבר כ, טו) וירדו אבותינו מצרימה כו'. וראה עוד תנחומא לך לך ט: אמר רבי יהושע דסכנין, סימן נתן לו הקב"ה לאברהם שכל מה שאירע לו אירע לבניו, כיצד... אברהם נדווגו לו ארבעה מלכים, אף לישראל עתידין כל המלכים להתרגש עליהם, שנאמר (תהלים ב, א) למה רגשו גוים ולאמים יהגו ריק, ואומר (שם ב) יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו. מה אברהם יצא הקב"ה ונלחם בשונאיו,

וְלִכֵּן נִיתְּנָה מְצוּה זוּ בְּאָכֵר הִזָּה אֲשֶׁר בּוֹ כַח הַהִשְׁפָּעָה וְהַתּוֹלְדוֹת שֶׁל הָאָדָם, שְׁזָה עֵינָךְ כַּח וּמַעֲלַת הָאָדָם, וְצִרְיִךְ לַהֲיוֹת שֵׁם אוֹת וְרָמְזוֹ כִּי הוּא חֹסֵר מַעֲצָמוֹ וְצִרְיִךְ לַהֲשַׁלְּמַת הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ מֶה.

וְכֵן מֵה שְׂאָדָם מְחַסֵּר גּוֹפּוֹ בְּעֵבּוֹר כְּבוֹד הַבוֹרָא, עַל זֶה נֶאֱמַר (תהלים לד, יא) דוֹרְשֵׁי ה' לֹא יִחְסְרוּ כָּל טוֹב, וְנֶאֱמַר (שם י) אֵינְךָ מְחַסֵּר לִירְאָיו. וְהוּא עֲנִין בְּאֵת שֶׁבַת בְּאֵת מְנוּחָה, כְּלָתָה וְנִגְמְרָה הַמְּלָאכָה (רש"י בראשית ב, ב), כְּמוֹ שֶׁכְּתַבְנוּ שֵׁם בְּמִקְוֵמוֹ¹⁰.

וְלִכֵּן נִקְרָא 'בְּרִית', שֶׁהוּא הַתְּקַשְׁרוֹת הַמְּקַבֵּל אֶל הַמְּשַׁפֵּיעַ, וְהוּא הַשְּׁלִימוֹת.

וְנִרְאֶה שֶׁלְּכֵן נִיתֵן זֶה לְאָדָם, שֶׁהִקְשׁוּ הָעֲרֵלִים אִם חֲבִיבָה הַמִּילָה לְמָה לֹא נִבְרָא מִהוּל, כְּמוֹ שְׂאִיתָא בְּמִדְרָשׁ עֵיין שָׁם¹¹, וְהַתִּירוּץ כְּנ"ל, שֶׁבְּאֵמַת בְּמִילָה הוּא מְחַסֵּר הַגּוּף, רַק מִצַּד שֶׁהָאָדָם הוּא הַעוֹשֶׂה זֹאת בְּעֵבּוֹר הַבוֹרָא הוּא הַשְּׁלִימוֹת, אֲבָל לֹא שְׂיִיךְ שְׂיִהֶיהָ נִבְרָא כֶּן, כְּנ"ל:

מה. [ראה נח תרל"ה א: אך כי אלו התולדות הם רק על ידי הביטול שאדם מבטל עצמו להבורא יתברך, ויודע ומבין כי אין בכחו מעצמו לעשות תולדות, ואינו מוצא לו מעצמו מקום רק בכח הבורא יתברך, וכפי מה שיודע זאת כך עושה תולדות. הובא בגליון מאמרי שפת אמת נח עמ' א, וראה שם הערה ב].

מז. ראה ב"ר יא, ו: פילוסופוס אחד שאל את רבי הושעיה, אמר לו אם חביבה היא המילה מפני מה לא נתנה לאדם הראשון... אמר לו להוציאך חלק אי אפשר, אלא כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכה עשייה, כגון החרדל צריך למתוק, התורמוסים צריך למתוק, החיטין צריכה להטחון, אפילו אדם צריך תיקון. וברש"י שם: מפני מה לא נתנה לאדם הראשון, כלומר, מפני מה לא נולד מהול.

מז. ראה בראשית תרל"ו א: דקשה מה שכתוב (ב, ג) ויכל ביום השביעי, הא כתיב (שם ג) כי בו שבת, ופירש רש"י ז"ל מה היה העולם חסר, מנוחה, ע"ש. וביאור הענין, כי באמת בשבת לא היתה שום בריאה, רק הביתה, ושבייתה זו היא קיום כל הברואים. דכתיב (יחזקאל א, יד) והחיות רצוא ושוב, פירוש, שכל מקבל צריך להיות בטל אל הנותן, וכפי דביקות שיש לו

מזה. [ראה נח תרל"ה א: אך כי אלו התולדות הם רק על ידי הביטול שאדם מבטל עצמו להבורא יתברך, ויודע ומבין כי אין בכחו מעצמו לעשות תולדות, ואינו מוצא לו מעצמו מקום רק בכח הבורא יתברך, וכפי מה שיודע זאת כך עושה תולדות. הובא בגליון מאמרי שפת אמת נח עמ' א, וראה שם הערה ב].

בפשטות

וַיֹּאמְרוּ מִבְּרִיךְ וּמְקַלֵּף אָאָר וְנִבְרָכוּ
בְּךָ בַּל מִשְׁפַּחַת הַאֲדָמָה (יב, ג).

האמרי אמת זצ"ל סיפר שאחד מאחיו שהיה כבן ג' שנים שאל לאביו השפת אמת זצ"ל, הלא כתיב ונברכו בך, ופירש רש"י ז"ל אדם אומר לבנו תהא כאברהם, ואם כל המשפחות נברכו באברהם, מי איפוא היה מן המקללים.

והשיב לו השפת אמת זצ"ל, כמו להרב בעיר, הגם שיש שמקללים אותו, אף על פי כן כל אחד מברך את בנו שיהיה כמו הרב, [נ"א: כמו איש ההמוני שמקלל את החסידים, אף על פי כן רוצה שיהיו בניו חסידים], אף כאן אף שיקללו את אברהם אבינו, ירצו ויתפללו שיהיו בניהם צדיקים וחסידים כמוהו:¹ (לקוטי יהודה)

וַיֹּאמְרוּ ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ לָךְ מִאֲרֻצְךָ וְגו'
(יב, א).

מארצך, אף כי אין זה עיקר מקומו,² מכל מקום נאמר **מארצך**, כי כל זמן שהיה שם היה הוא עיקר המקום, כמו שאמרו (ב"ר סח, ה) כשהצדיק בעיר הוא הודה זיוה כנ"ל, והמקום טפל אליו, ונקרא ארצו:

וַיֹּאמְרוּ ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ לָךְ מִאֲרֻצְךָ וְגו'
וְאֶעֱשֶׂה לָּגוֹי גְדוֹלָה וְגו' (יב, א ב).

ברש"י כאן אי אתה זוכה לבנים.³ פירוש, כי בודאי הבורא יתברך לא יפלא ממנו כל דבר, אבל לא היה בכח המקום של חוץ לארץ לקבל קדושת זרע אברהם:⁴

(תרל"ט א)

א. כל המאמרים הם מספר שפת אמת לקוטים, חוץ כשצויין אחרת.
ב. ראה רש"י: מארצך, והלא כבר יצא משם [מאור כשדים] עם אביו ובא עד לחורן, אלא כו'. וראה עוד רש"י לקמן חיי שרה כד, ז: ומארץ מולדתי, מאור כשדים. [נדלא כשיטת הרמב"ן כאן ולעיל יא, כח דאברהם נולד בחורן].
ג. ז"ל רש"י: לך לך... ושם אעשך לגוי גדול, כאן אי אתה זוכה לבנים.
ד. ראה ליקוטי יהודה בשם האמרי אמת זצ"ל: אף שיעקב אבינו ע"ה הוליד אחר כך את בניו בחוץ לארץ, והלא הם היו זרע קודש של אברהם אבינו ע"ה, ונבאמת

איתא בספרי פרשת ברכה (לג, יג) שזכה בנימין שבית המקדש יהיה בחלקו, מפני שכל השבטים נולדו בחוץ לארץ ובנימין נולד בארץ ישראל, אך זה יובן על פי דברי התוס' במס' גיטין (ת, א ד"ה כיבוש) ובמס' ע"ז (כא, א ד"ה כיבוש), שכתבו שם בענין כיבוש יחיד, דכל זמן שאין לו רשות לכבוש נקרא חו"ל, וכל זמן שלא כבש דוד כל ארץ ישראל לא היתה לו רשות לכבוש חו"ל וכו', אבל אחר שכבש כל ארץ ישראל, כל מה שהיה כובש מחו"ל היה קדוש וכו' עיין שם, וכן הענין כאן, שאחר שכבר הוליד אברהם אבינו ע"ה בארץ ישראל, אז שוב היה ביכולתו של יעקב אבינו ע"ה להוליד גם בחוץ לארץ, משא"כ מקודם. **ה.** וראה פרדס יוסף: ובספר שיח שרפי קודש (ח"ד

וכמו שהיה יוצא מביתו על ידי רעבון, כן היה מותר לו לילך מארץ הזאת גם כן^ט. וכמו מצות סוכה שאין החיוב יותר רק תשבו כעין תדורו, כן לא היה ציוי המקום שלא יצא חוצה, רק שידור שמה^י.

ותימה גדולה על הרמב"ן ז"ל בזה, אם לא שמצא כן באיזה מדרש, ואם קבלה היא נקבל. וגם כי הכתוב אומר כי **כבד הרעב**, ומשמע שלא היה יכול להיות שמה, שהיה פיקוח נפש, עד שהבין שכן רצון המקום ב"ה שיצא, ורש"י ז"ל כתב שמשאיו לצאת, עיין שם^י, וכן במדרש^י.

וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲבָרָם מִצְרִימָה לְגֹזֵר שָׁם כִּי כָבֵד הָרָעַב בְּאֶרֶץ (יב, י).

הרמב"ן ז"ל כתב שהיה חטא מה שיצא למצרים. **ופלא** בעיני עליו לומר מסברא שהיה חטא מה שלא נמצא כן, ואדרבא חושבין זה לנסיון, מכלל שהיה כן הרצון שיצא, שאם לא כן לא היה ח"ו עומד בנסיון, וחז"ל (אבות פ"ה מ"ג) אמרו עשר נסיונות כו' להודיע חבתו כו'^י.

ואיני מבין טעם הרמב"ן ז"ל שהיה לו לבטוח כו', כי השם יתברך לא ציוהו רק שילך מביתו וידור בארץ הזאת, אבל לא יותר מכמו שהיה בביתו,

אות רלו הביא, דשאל אחד מבני הקטנים להגאון הקדוש מגור זצ"ל בעל השפת אמת, הא דכתיב ואברכה מברכך ומקללך אאור ונברכו בך כל משפחות האדמה, אם כל המשפחות נברכו באברכה, מי היה מן המקללים. והשיב, למה הדבר דומה, לאיש ההמוני שמקלל את החסידים, אעפ"כ רוצה שיהיו בניו חסידים, כמו כן כאן, עכ"ל ודפח"ה.

וכן יש לומר הפשט בהאזינו (לב, ה) שחת לו לא בניו מומם, אף הגרוע שבישראל רוצה שבניו יהיו טובים וישרים, וזה הפירוש שחת לו, מה שהוא עצמו נשחת בעבירות, לא זה אינו בעיניו כלום, אבל בניו מומם, מה שבניו אינם הולכים בדרך הישר, זה הוא מום לו, ורוצה שיהיו כשרים ונאמנים.

1. ז"ל הרמב"ן כאן: ודע, כי אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה, שהביא אשתו הצדקת במכשול עון מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לבטוח בשם שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש באלהים כח לעזור ולהציל. גם יציאתו מן הארץ, שנצטווה עליה בתחילה, מפני הרעב, עון אשר חטא, כי האלהים ברעב יפדנו ממות, ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה, במקום המשפט שמה הרשע והחטא.

2. ראה אבות דרבי נתן פרק לג, ב; רמב"ם ורע"ב

ח. ז"ל המשנה: עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ע"ה ועמד בכולם, להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו ע"ה. וראה מדרש שמואל שם: ומה שאמר ועמד בכולו, הכוונה, כי מטבע האדם להיות מיצר ביסורין ואפילו הוא צדיק גמור, ואיוב יוכיח, על כן השמיענו כי אבינו אפילו שנתנסה עשרה נסיונות 'עמד' בכולו, כלומר, לא היה מחשב הצרה לנפילה, רק לקימה והעמדה, שהיה שמח בהם.

ט. ראה ב"ק ס, ב: תנו רבנן, רעב בעיר פזר רגליך, שנאמר (יב, י) ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה לגור שם.

י. ראה סוכה כו, א ובתוס' ד"ה הולכי דרכים.
יא. נראה סוכות ריש תרמ"ג: ענין הליכה מבית לסוכה, צא מדירת קבע ונשב בדירת ארעין (סוכה ב, א), הוא מעין מצוה ראשונה שנצטווה אברהם אבינו ע"ה לך לך מארצך (יב, א).

יב. ראה הערה ז.

יג. ראה ב"ר מ, ב: ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה לגור שם (יב, י), רבי פנחס בשם רבי חנין

וְאִנְשֵׁי סָדָם רָעִים וְחַטָּאִים ^א ה' מָאֵד (יג, יג).
אִיתָא בגמרא (ברכות י, א) דאמרה ברוריא
 יתמו חוטאים אין כתיב, רק
 חטאים^{טז}. אם כן קשה הכא נמי
 'חוטאים' הוה ליה למימר. ותו קשה
 דחטא הוא שוגג^{יז}.

ויתכן לומר, כי הרשעים גמורים נעשין
 הם עצמן חטאים, וכמו להבדיל
 בצדיקים גדולים מאוד כענין האבות הן

ואפשר ליישב ולפרש קצת כוונת
 הרמב"ן ז"ל, שהיה איזה עון
 וחטא קודם לזה, שעל ידי זה לא היה
 תיקון השלם, עד שהיה צריך לצאת
 למצרים, ואם היה כראוי לא היה צריך
 לבוא לזה, עיין שם ברמב"ן, ודוחק.
 ואפשר הוצא כן מלשון וירד, ואינו ראייה
 כי בוודאי נקרא ירידה, אבל לא היה זה
 חטא, שהיה מוכרח כן. [שוב מצאתי
 בזה"ק כדברי הרמב"ן^{יח}]:

עליון רעבון ולא קרא תגר, ועל זה נאמר (תהלים צד, יג)
 מתורתך תלמדנו, גם דורש נטרף נתן ליראיו (תהלים קיא,
 ה), טירוף נתן ליראיו.
 וראיתי בזה"ק (לך פא, ב) כיון דנחית בלא רשו
 אשתעבידו בנוי. על כרחך לומר כתירון **זקני זיל** (ספר
 הזוהר) בפרשת וישלח שזוה"ק (וישלח קסו, א) מושב
 הדורון, ומדרש (ב"ר עה, ב א) מרעיש על זה. ובמדרש
 רבה (ב"ר מב, א) איתא כל מקום שנאמר והיה לשון
 שמחה, וכאן כתיב (יב, יג) 'והיה' כי יראו אותך המצרים,
 מה השמחה, רק על פי הדרש צא כבוש הדרך לפני
 בניך נראה ב"ר מ, ו: אמר הקב"ה לאברהם אבינו צא
 וכבוש את הדרך לפני בניך, את מוצא כל מה שכתוב
 באברהם כתיב בבניו, באברהם כתיב ויהי רעב בארץ,
 בישראל כתיב (מה, ו) כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ,
 באברהם כתיב וירד אברהם מצרימה לגור שם, ובישראל
 כתיב (במדבר כ, טו) וירדו אבותינו מצרימה כו', שכל
 צרות שעברו עליהם במצרים נהפך לטוב נוראה שפ"א
 סוף תר"ג, תרנ"ד ב, על כן שייך שמחה על פי דרך
 דרש, אך על פי דרך סוד לא הוצרך לילך, וסוף כל
 סוף ידע אברהם אבינו ע"ה שזוה"ק יתרעם והמדרש
 ישבח הליכתו למצרים.

טז. ז"ל הגמרא: הנהו בריוני דהוו בשבבותיה דרבי
 מאיר, והוו קא מצערו ליה טובא, הוה קא בעי רבי
 מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימותו, אמרה ליה ברוריא
 דביתהו, מאי דעתך, משום דכתיב (תהלים קד, לה) יתמו
 חטאים נמן הארץ, מי כתיב חוטאים, חטאים כתיב...
 אלא בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה.
יז. ראה יומא לו, ב.

דציפורין פתח, אשרי הגבר אשר תיסרנו יה (תהלים צד,
 יג), ואם בא להקפיד ומתורתך תלמדנו (שם), מה כתיב
 באברהם (יב, א) ואברכך ואגדלה שמך, כיון שיצא קפץ
 עליו רעבון, ולא קרא תגר ולא הקפיד, אלא וירד אברהם
 מצרימה לגור שם. והיה רעב בארץ, רבי יהושע בן לוי
 פתח, טרף נתן ליראיו ניזכור לעולם בריתן (תהלים קיא,
 ה), טירוף נתן ליראיו בעולם הזה, אבל לעתיד לבא יזכור
 לעולם נבריתן. מה כתיב באברהם ואברכך ואגדלה
 שמך, כיון שיצא קפץ עליו רעבון ולא הקפיד, ולא קרא
 תגר, אלא ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה לגור
 שם. וראה פרקי דרבי אליעזר פרק כו וברד"ל שם אות
 כב. וראה תורה שלמה אות קכט בביאור.

יד. ראה זוה"ק לך פא, ב: אמר רבי יהודה, תא חזי,
 כיון דנחת אברהם למצרים בלא רשו אשתעבידו בנוי
 במצרים ארבע מאה שנים, דהא כתיב וירד אברהם
 מצרימה, ולא כתיב רד מצרים, ואצטער כל ההוא ליליא
 בגינה דשרה. וראה רד"ל ותורה שלמה הנ"ל.

טז. ראה שפתי צדיק אות ז: ויהי רעב בארץ וירד
 אברהם מצרימה וגו' (יב, יג)... ועיין בדברי הרמב"ן ז"ל
 שכתב בזה הלשון, דע כי אברהם אבינו חטא חטא
 גדול בשוגג כו', גם יציאתו מארץ שנצטווה כו', עיין
 שם. נפלאותי פה קדוש כרמב"ן יתרעם על צדיק יסוד
 עולם מה שלא נזכר בדברי חז"ל, דבלי ספק ראה
 אברהם אבינו ע"ה ברוח הקודש שכן רצון שמים, וטעם
 פשוט היה מפני רגילותם לכלכל אורחים להכניסם
 תחת כנפי שכינה, ולא היה יכולת בעת רעב, אבל
 למחיייתם לבד היה מסתפק בקורמי דאגמי כדאיתא
 בגמרא (יעו"ב כב, א), והמדרש (ב"ר מ, ב) משבח שקפץ

ואתני שפיר נמי דנקראים חטאים לשון שוגג, דלא היה כוונתם ברשעת זה^ט:

קום היתנהלך בגארין לארקה ויגרקה בי קי איתנה (יג, יז).

[בגמרא שבת קיח, א ב: אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, שנאמר (ישעיה נח, יד) אז תתענג

המרכבה (ב"ר מז, ו), זה לעומת זה, יש שהם גוף החטאים, ובהם מתקיים באמת יתמו חטאים כפשוטו, רק אותן דיכולין עוד למיהדר בתשובה, כמו דהוי התם [בעובדא דברוריא] הם רק חוטאים.

ולהכי אתי שפיר נמי דלא פליג אהא דדרשו חז"ל (ברכות שם) ראה דוד מפלתן של רשעים ואמר שירה, יתמו חטאים כו"ח.

שאמרו (מו"ק כג, ב) כל העובר עבירה ושנה בה נעשה לו כהיתר, ונקראים חטאים שהוא יותר חמור מרשעים, כמו שכתוב בתחלת תהלים אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד, וכתוב (שם קד, לה) יתמו חטאים מן הארץ, וכדכתיב באנשי סדום רעים וחטאים, וכן בעדת קורח מחתות החטאים האלה [בנפשותם] (במדבר יז, א) וכיוצא בו הרבה.

ובפרשת שמות על פסוק מזה בידך: כמו שכתבנו בפסוק אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד, כמו שאותם נקראים חטאים בנפשותם, ועליהם אמר הכתוב יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם, שכבר אינם רשעים אלא נעשה להם כהיתר, ועליהם ביקש שיתמו, שלא יטמאו אחרים בטומאתם.

ועיין מה שכתב בשפת אמת פרשת מסעי שנת תרל"ד: במדרש (במ"ד כג, יג) על ערי מקלט, טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך (תהלים כה, ח). בגמרא (ברכות י, א) דייקי בפסוק (תהלים קד, לה) יתמו חטאים מן הארץ, חוטאים לא כתיב, רק חטאים כו', וכמו כן יש לדייק בפסוק זה יורה יחטאים. כי החטא עושה רושם, כמו שכתבנו ז"ל שנברא משחית מכל חטא, והוא להורות שאין עונש החטא על ידי שמורד בו יתברך בלבד, רק שגוף החטא בורא משחית, לכן אף שוגג צריך תיקון, והוא על ידי גלות. כמו שהגיד **אא"ז מו"ר ז"ל**... כי השי"ת נתן ערי מקלט למי שיוודע שאין לו מקום, על ידי שנודמן לו חטא גדול כזה להרוג נפש, וזה עצמו נתן לו מקום, שהשי"ת נתן מקום למי שאין לו, אבל כשסומך עצמו על זה המקום אינו נתן לו כו', ודפח"ח. נמצא, כי עיקר מקומו, מה

יח. ז"ל הגמרא: אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי... ראה [דוד] במפלתן של רשעים ואמר שירה, שנאמר (תהלים קד, לה) יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה. וראה צ"ח שם: הנה אף שברוריא הביאה הוכחה לדבריה, ור' מאיר שמע וקיבל דבריה, אעפ"כ אנו רואים שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, שהרי... [ר'] יוחנן לקמן משום רשב"י בהני חמושה ברכי נפשי, מוקמי להאי קרא במפלתן של רשעים. ורבינו מתרץ דאין כאן מחלוקת, דמימרא זו איירי ברשעים גמורים שנעשין הם עצמן חטאים, ועליהם אמר דוד שירה במפלתן. וראה אמת ליעקב להחיות דעת ברכות שם.

יט. הערת בני רבינו זצ"ל: **עיין לשון המשנה סנהדרין (קו. ב):** דור המבול אין להם חלק לעולם הבא ואין עומדין בדין, שנאמר (ו. א) לא ידון רוחי באדם לעלם, לא דין ולא רוח... אנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר (יג, ג) ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד, רעים בעולם הזה, וחטאים לעולם הבא, אבל עומדין בדין. רבי נחמיה אומר, אלו ואלו אין עומדין בדין, שנאמר (תהלים א, ה) על כן לא יקמו רשעים במשפט וחטאים בעדת צדיקים, על כן לא יקמו רשעים במשפט זה דור המבול, וחטאים בעדת צדיקים אלו אנשי סדום. וברש"י: רשעים דור המבול, דכתיב בהו כי רבה רעת האדם (ו. ה), חטאים אנשי סדום, דכתיב בהו רעים וחטאים.

ועיין ספר פנים יפות פרשת וישב על פסוק וישב ראובן: דכתיב (תהלים לב, א) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה... כיון דאומר בתחלה נשוי פשע שהוא מזיד, על כרחך כסוי חטאה היינו בחטא החמור טפי, כענין

וקשה, דגם באברהם כתיב התם בפרשת לך (יג, יד טו) שא עיניך וראה וגו' צפונה ונגבה [וקדמה וימה, כי את כל הארץ אשר רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם], ומשמע דגם לדידיה ניתנה הארץ לארבע רוחות העולם^א:

(שפ"א שם)

וַיֹּאמֶר אֲבָרָם וְגו' מַה תִּתֶּן לִי וְאֶנְכִי הוֹלֵךְ עִירֵי וְגו', וַיֹּאמֶר אֲבָרָם הֵן לִי לֹא נִתְּנָה זְרַע וְהִנֵּה בֵּן בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי (טו, ב ג).
מַה שלא ביקש אברהם על שרה, ואמר 'לִי לֹא נִתְּנָה זְרַע, כמו שנתרעמה עליו שרה^ב. נראה כי היו שניהם

על ה' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך וגו', לא כאברהם שכתוב בו קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה וגו', ולא כיצחק שכתוב בו (כו, ג) כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל, אלא כיעקב שכתוב בו (כה, יד) ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה].

בגמרא לא כאברהם שכתוב בו התהלך בארץ כו', פירש רש"י לארכה ולרחבה, ארץ זו ולא יותר. [וכן משמע בבבא בתרא (ק, א) בפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן, דלא ניתנה לו הארץ אלא במקום הלוכו ולא יותר, עיין שם].

אשר אתה רואה, ע"ש, ובגמרא לא הובא פסוק זה, ולדברינו אתי שפיר, דעיקר סמיכת הדרש הוא על פסוק זה שנתן לו במדה רק מה שהוא רואה. וע"ע ברש"י פרשת ויחי (מט, כו) שכתב מפורש כן בפסוק עד תאות גבעות עולם, הברכות שלי גברו עד סוף גבולי גבעות עולם, שנתן לי ברכה פרוצה בלי מצרים, מגעת עד ארבע קצות העולם, שנאמר ופרצת ימה וקדמה וגו', ולאברהם אמר לו שא נא עיניך וראה וגו' כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה, ולא הראהו אלא ארץ ישראל בלבד. עד כאן מספר הנ"ל. אמנם ראה זה"ק הנ"ל: שא נא עיניך וראה וגו' [צפונה ונגבה וקדמה וימה, כי את כל הארץ אשר רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם], וכי לפום חיזו דאברהם ירית ארעא ולא יתיר, עד כמה חמי בר נש, תלת פרסי או ארבע או חמש פרסי, ואיהו אמר כי את כל הארץ אשר אתה רואה וגו', אלא כיון דארבע סטרי דעלמא דכל חמי, כל ארעא חמי, דהא ארבע סטרי דעלמא כללא דכל עלמא. וראה רמב"ן לקמן טו, יח: ואין הטעם אשר אתה רואה בעיניך [על הראיה בלבד. טורח], כי ראות האדם איננו למרחק, רק שיתן לו לכל מראה עיניו הרוחות, או שהראהו כל ארץ ישראל כאשר היה במשה רבינו.
כב. ראה רש"י טו, ה: חמסי עליך... כשהתפללת להקב"ה מה תתן לי ואנכי הולך עירי (טו, ה), לא התפללת אלא עליך, והיה לך להתפלל על שנינו והייתי אני נפקדת עמך.

שיודע שאין לו מקום. וזה עצמו תיקון החטא, כפי מה שהוא מתחרט לפני השי"ת ואינו מוצא לו מקום, כמו כן חטא שלו ומלאך המשחית אינו מוצא לו מקום, והשי"ת נותן לכלום מקום, וזה שכתוב יורה 'חטאים' כו'. ובספר תומר דבורה מהרב הרמ"ק (פרק א) כתב שזה חסד גדול מהשי"ת שנותן מקום להמשחית שבא על ידי חטא האדם כו', עיין שם. וראה שם בהערות. **כ**. ז"ל הגמרא: דניא, הלך בה לארכה ולרחבה קנה מקום הילוכו, דברי ר' אליעזר, וחכמים אומרים אין הילוך מועיל כלום עד שיחזיק. אמר רבי אלעזר, מאי טעמא דרבי אליעזר, דכתיב (ג, יז) קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה. ורבנן, התם משום חביבותא דאברהם הוא דקאמר ליה הכי, כדי שיהא נוח לכבוש לפני בניו.

כא. ראה מגדים חדשים שבת שם: ראיתי בשפת אמות שהקשה דהרי גם באברהם כתיב בפרשת לך שא עיניך וראה וגו' צפונה ונגבה וקדמה וימה, ומשמע דגם לדידיה ניתנה הארץ לארבע רוחות העולם ע"ש. ולענין לק"מ, דשם כתיב כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה וגו', הרי שנתן לו את הארץ במדה מה שהוא רואה, ועיין בזה"ק פרשת ויצא (קנה, ב), ואילו גבי יעקב כתיב ופרצת ימה וקדמה וגו', בלי מדה כלל. ואפשר שזהו כוונת רש"י בישעיה (נח, יד) שהביא דרשת חז"ל כאן, וכתב לא כאברהם שנאמר הארץ

בענין נתינת שרה את הגר לאברהם, י"ל פשוט, כי אברהם אבינו ע"ה הגיד לה ההבטחה שנבטח מהשם יתברך על זרע, ואם כן הצדקת אף שהיה בידה שלא ליתן להגר, ועל כרחך יהיה הלידה ממנה, אך אין עצה לנגד ה', וחששה אולי מעכבת היא אותו, ונתנה לו את הגר, והנה זה נסיון עצום:

נביאים^כ, וראה כל אחד כי יהיה להשני בנים, כי רק הנוגע לו לא ראה, והיה סבור אברהם כי עוד יהיה לה בנים מאחר:

וַתֹּאמֶר שְׂרַי אֵל אַבְרָם הֲנֵה נָא עֲצֹרְנִי ה' מֵלָרֶת נָא נָא אֵל שְׂפָתַי אוֹלַי אֲבָנָה מִמְנָה וְגו', וַתִּקַּח שְׂרַי אִשָּׁת אַבְרָם אֶת הַגֵּר הַמִּצְרִית שְׂפָתָהּ וְגו' וַתִּתֵּן אֶתָּה לְאַבְרָם אִישָׁה לִּי לְאִשָּׁה (טו, ב ג).

